

**Universitat Autònoma
de Barcelona**

POSTGRAU EN ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

TREBALL FINAL

**Integració d'una mirada ecosocial i vivencial al
currículum escolar amb l'alimentació com a eix
vertebrador**

Laura Tey i Estragués

Curs acadèmic 2020/2021

Data de presentació de la memòria:

08/07/2021

TUTOR/A DEL TREBALL: Eudald Grieria Llonch

“El futur es construeix a partir de les històries que ens expliquem, ja siguin de robots o de cigonyes. No tindrien per què competir, una història pot parlar dels dos, però des de fa anys, els robots han esborrat les cigonyes dels nostres relats.”

Gabi Martínez, “Un cambio de verdad”

RESUM

Aquest treball pretén facilitar la integració d'una mirada ecosocial al currículum escolar utilitzant el potencial pedagògic que ofereix el contacte amb la natura i l'alimentació com a eix vertebrador. Per fer-ho, es donen unes pautes orientatives i una sèrie de recursos que es posen a disposició de la comunitat educativa amb la visió enfocada en les escoles públiques de Barcelona i les etapes educatives de segon cicle d'Inicial i Primària. L'objectiu final és conscienciar encara més la comunitat educativa de la necessitat d'una transformació ecosocial enfront la crisi sistèmica que pateix la humanitat, alhora que oferir acompanyament per al desenvolupament de les competències escolars amb aquest nou enfoc.

Paraules clau: Transformació ecosocial, Pedagogies alternatives, Agroecologia

RESUMEN

Este trabajo pretende facilitar la integración de una mirada ecosocial al currículo escolar utilizando el potencial pedagógico que ofrece el contacto con la naturaleza y la alimentación como eje vertebrador. Para ello, se dan unas pautas orientativas y una serie de recursos que se ponen a disposición de la comunidad educativa con la visión enfocada en las escuelas públicas de Barcelona y las etapas educativas de segundo ciclo de Inicial y Primaria. El objetivo final es concienciar aún más la comunidad educativa de la necesidad de una transformación ecosocial frente la crisis sistémica que sufre la humanidad, al tiempo que ofrecer acompañamiento para el desarrollo de las competencias escolares con este nuevo enfoque.

Palabras clave: Transformación ecosocial, Pedagogías alternativas, Agroecología

ABSTRACT

This work aims to facilitate the integration of an eco-social perspective in the school curriculum using the pedagogical potential offered by contact with nature and food as the backbone. To do this, there are guidelines and a series of resources which are offered to the educational community with a vision focused on public schools in Barcelona and the educational stages of the second cycle of Initial and Primary School. The ultimate goal is to make the educational community even more aware of the need for an eco-social transformation in the face of the systemic crisis that humanity is suffering, while at the same time offering support for the development of school skills with this new approach.

Key words: Ecosocial transformation, Alternative pedagogies, Agroecology

ÍNDEX

1. Introducció.....	1
2. Objectiu i abast.....	2
3. Motivació de la proposta.....	2
4. Marc teòric.....	3
4.1. Introducció d'una visió ecosocial al currículum	3
4.2. L'alimentació com a eix vertebrador.....	5
4.3. L'escola i la natura	6
5. Orientacions per desenvolupar la proposta a l'escola	9
5.1. Conèixer el currículum.....	9
5.2. Crear un grup motor de la proposta.....	12
5.3. Fer una diagnosi i definir l'abast de la proposta	13
5.4. Desenvolupar un relat propi i fer èmfasi en la comunicació	15
5.5. Conèixer experiències que ja han fet camí i fer xarxa.....	15
5.6. Implicar altres agents de la comunitat educativa	16
6. Recursos i fonts d'inspiració de continguts.....	17
6.1. El curs al Parc (Consorci del Parc Natural de Collserola).....	17
6.2. Projecte Agroecologia Escolar	17
6.3. Camp d'Aprenentatge Can Santoi	18
6.4. Premi Escola, Agricultura i Alimentació Ecològica.....	18
6.5. XAMEC	19
6.6. Guia "Alimentando otros modelos"	21
7. Abordar les competències ecosocials des del currículum	22
7.1. Llistat de competències ecosocials.....	22
7.2. Blocs temàtics principals.....	22
8. Conclusions i reptes de futur.....	23
9. Bibliografia	23
10. Annex.....	25

1. Introducció

En el context de crisi multidimensional que vivim (climàtica, energètica, política, cultural, econòmica, alimentària, sanitària, etc.), una de les tasques que no podem deixar de fer és la de conscienciar i formar les generacions presents i futures per a fer-nos conscients i aprofitar la capacitat transformadora de la que disposem per afrontar el futur.

Aquest és un gran repte per al conjunt de la comunitat educativa ja que, com diu José Manuel Gutiérrez Bastida (2019), en cap punt d'inflexió de la història humana la comunitat educativa ha hagut d'afrontar un desafiament comparable, mai abans vam estar en una situació de similar complexitat (social, econòmica, tecnològica, ...) i extensió (planetària) en un món sobresaturat d'informació.

Les generacions futures no tindran fonts energètiques en la quantitat i qualitat que hem tingut des de la Revolució Industrial, ni tampoc molts minerals i metalls imprescindibles per a l'actual ordre socioeconòmic. A més, el canvi climàtic desestabilitza els ecosistemes dels quals depenem per tenir aigua potable, sòls fèrtils o insectes pol·linitzadors, entre d'altres meravelles de la natura que no valorem dins el PIB.

El sistema agroalimentari industrial és un dels principals agents de la major part de les crisis que vivim actualment i en contraposició l'agroecologia és una eina fonamental per abordar els reptes de futur, i moltes persones hauran de tornar a participar en el sistema alimentari i tornar a fer servir la biomassa agrícola i forestal per a moltes finalitats que actualment depenen del petroli (alimentació, calefacció, construcció, fabricació d'eines, ...).

Com assenyalen Llerena i Espinet (2017), és clau la manera en que el sistema alimentari s'organitza, i des de quina perspectiva ho fa, per reproduir o transformar les relacions de poder. L'alimentació és doncs el vector educatiu idoni per a la transició ecosocial que necessitem com a societat.

Tanmateix, considero imprescindible que aquests aprenentatges conduïts a partir del sistema alimentari es facin de manera vivencial, considerant tota la comunitat educativa en el sentit més ampli, que inclou l'entramat social de l'entorn local: biblioteques, centres cívics, cooperatives de consum, horts urbans, i un veïnat que de manera organitzada pot transmetre els seus coneixements a les generacions que precedeixen, potenciant així valors com la intergeneracionalitat i el reconeixement mutu, tant necessari en una societat on s'ha fomentat de manera terrible l'individualisme.

També, parcs i jardins, boscos o platges en alguns casos, són un magnífic punt de partida per explicar a les nenes i nens qualsevol competència escolar, petites lliçons de vida, que aprenes des de les vivències seran interioritzades de manera orgànica, i per tant, l'interès per entendre-les i resoldre'n els possibles problemes serà major.

Enlloc d'educar per legitimar el model econòmic actual i projectar les nostres vides (especialment, les de les generacions futures) per a que tinguin el màxim "èxit" possible dins del model socioeconòmic actual, ens hem d'educar amb una mirada enfocada a la transformació ecosocial, que ens permeti entendre els grans problemes que formen part de les nostres societats i del planeta que habitem i adquirir així valors, habilitats i coneixements per actuar davant dels mateixos amb criteri i responsabilitat.

2. Objectiu i abast

Els objectius d'aquest treball són:

- **Conscienciar** la comunitat educativa de la necessitat d'incorporar una **mirada ecosocial** al currículum entenent que aquesta també compleix amb els objectius i continguts del mateix.
- **Proporcionar orientacions** per a que les escoles públiques de Barcelona puguin fer una proposta d'incorporació de la dimensió ecosocial al currículum escolar de segon cicle d'infantil i primària.
- Augmentar la vivencialitat més enllà de les parets de l'escola maximitzant el **contacte amb la natura**.
- Visualitzar el potencial educatiu del menjador escolar, emprant l'**alimentació** com a **eix vertebrador** per la incorporació de la mirada ecosocial al desenvolupament de les competències.

No entra dintre de l'objectiu d'aquest treball el desenvolupament de propostes concretes. La visió a mig termini però, és portar aquestes orientacions a escoles públiques de Barcelona per a desenvolupar individual o conjuntament projectes amb una visió ecosocial al seu currículum.

3. Motivació de la proposta

Hi ha records que quan tornen m'inunden de pau: una bassa que hi havia plena de capgrossos a l'escola bressol, m'hi podia passar hores mirant-los... estones interminables observant com avançava la processonària al costat de la casa que tenien els meus avis a Palau de Plegamans... els estius, a Capmany, agafant els fruits d'un presseguer que deixava caure les seves branques tot just a sobre la bassa plena de molsa que hi havia a la granja de conills de l'Antonio i l'Antonia; allà vaig veure com arriben els conills al plat, tot un impacte, dur però necessari de veure per entendre moltes coses.

Com apunta Heike Freire, per a la majoria de persones els records en contacte amb la natura són els que més perduren i amb més enyorança. De l'escola, en canvi, recordo llibres, les reixes del pati, el terra de ciment on rascàvem el paper de plata de l'esmorzar perquè feia olor a pollastre cremat, i les aules i menjador tancats amb finestres altes... i si, també alguna excursió.

Ara fa 7 anys, vaig ser mare. Això em va fer veure que ells i elles són l'agent de canvi més poderós i que nosaltres tenim el deure de vetllar per no deixar-los un món devastat i preparar-los pels canvis irreversibles que tindran lloc en els propers anys, donant-los la millor educació que estigui al nostre abast, una educació que recordin d'adults.

Els meu fill i la meua filla han entrat a una escola pública, l'Escola Nabí, que es troba al bell mig del Parc Natural de Collserola, un paratge natural d'onze mil hectàrees amb una gran biodiversitat que suposa un rebost molt profitós per a moltes espècies de flora i fauna. No descarto que degut a la necessitat de terreny cultivable i d'alimentació de proximitat en les properes generacions, la nostra estimada serra en pocs anys es transformi en un gran hort urbà. Però de quina manera ho farem si no en sabem?

L'escola Nabí, curiosament, es va constituir el 1972 com a cooperativa de treballadores amb l'impuls inicial d'un grup de famílies i de mestres que desitjaven una alternativa a les de l'època. El 1988 va passar a ser centre públic de la Generalitat de Catalunya. És una escola d'una sola línia, de P3 fins a 6è, el projecte de la qual està inspirat en les tesis del matrimoni Freinet, el treball artístic està molt present i hi ha força mentalitat cooperativa, es fan plans de treball, assemblees de classe, autoavaluacions, té un hortet i servei de menjador ecològic i de proximitat... molts elements que fan plausible que hi hagi predisposició per fer innovacions en el projecte educatiu.

Des de l'AFA i amb la meva formació en medi ambient i economia social i solidària vaig pensar que podria elaborar una proposta per abordar més intensament aquests continguts, però en el desenvolupament d'aquest treball hi va haver canvi de direcció i relleu generacional d'alguns membres del claustre. Malauradament, no vaig poder dur a terme un seguit de trobades que tenia plantejades per elaborar la proposta, tanmateix pot ser una bona oportunitat per començar amb aire fresc i, per tant, he elaborat un seguit d'orientacions i recomanacions per presentar a la nova direcció i claustre i acompanyar-les si decideixen tirar endavant aquesta transformació curricular. La idea durant el primer curs és començar a elaborar el projecte i la cerca de finançament, però com ja he comentat aquesta última part queda fora de l'abast del treball.

La motivació per fer aquest treball surt en definitiva de la meva necessitat personal, i com a mare, de transformació social i de contacte amb l'entorn natural buscant la pau interior.

4. Marc teòric

4.1. Introducció d'una visió ecosocial al currículum

Ens trobem dins d'una crisi civilitzatòria sense precedents que requereix canvis urgents en moltes esferes i a molts nivells. El canvi climàtic, la pèrdua de biodiversitat, les migracions massives, l'acumulació de capital en poques mans, i molts dels problemes de la societat actual es parlen de manera puntual o en forma de càpsules a les escoles, i si se'n parla. Potser actualment, i degut a la pandèmia del Sars-Cov2 i l'emergència climàtica, d'alguns temes se'n parla més, però l'educació formal encara es troba lluny d'explicar bé les causes i les possibles conseqüències d'aquests problemes mediambientals i socials que tenen la causa en el consum i els estils de vida imperants en la major part de les societats del món. Un model de consum cada vegada més estès, inclús a les comunitats més empobrides, degut a la globalització. El que no està igualment repartit però n'és el seu impacte.

Segons el llegat pedagògic de Paulo Freire, mitjançant l'educació s'ha d'aprendre a pensar i a actuar per transformar la realitat, és a dir, aquesta ha de fomentar un aprenentatge que empenyi a actuar l'alumnat davant les expressions d'injustícia social i ecològica i que l'orienti cap a la reflexió, la responsabilitat, el compromís i l'acció transformadora per la cerca de la justícia social, la democràcia econòmica i la sostenibilitat de la vida.

Per entendre la sostenibilitat de la vida és essencial entendre la dependència que té l'ésser humà de la Terra. I, com descriu Eric Assadourian (2017), per entendre la **dependència de la Terra** és imprescindible comprendre les ciències ambientals (que inclouen ciències bàsiques com la biologia, l'ecologia, la química i la física) i els límits del creixement. Si els nens i nenes no

assimilen aquestes ciències i aquests límits, creixeran amb unes expectatives poc realistes sobre el que pot proporcionar-los la vida en el nostre sistema planetari tancat.

És possible que l'alumnat a classe no sàpiga que aquesta manera de relacionar-nos amb la Terra devasta ecosistemes, genera pobresa, explotació laboral, exclusió de comunitats indígenes, migracions massives, i potser no cal ensenyar-los des de la vessant més tràgica de la realitat, però si cal oferir-los la possibilitat de descobrir-ho per si mateixos, entrant en contacte amb l'entorn, les pràctiques i els coneixements que els permetran tenir una idea més justa i global de la relació de la nostra espècie amb sí mateixa i amb el seu hàbitat i els oferirà la possibilitat de canviar el model de societat que els toqui viure si així ho desitgen.

Amb un marcat èmfasi en el factor econòmic, la llei ha recollit valors de l'escola tradicional que s'han posat al servei dels mercats, com l'esforç, la disciplina o la competitivitat, inclús entre centres educatius (García, 2017).

En la majoria de casos, sense tenir-ne la intenció, un ensenyament que no qüestiona el sistema productiu i de consum, i com aquests destrueixen el medi ambient i empobreixen a milions d'éssers humans, contribueix a que la catàstrofe social i ecològica es reproduïxi (Díaz-Salazar, 2016).

“La educación ha de ser la piedra angular de la transición a una civilización postcapitalista”

(Díaz-Salazar, 2016)

Necessitem que es produeixi una transició cap a un model socioeconòmic que posi l'èmfasi en la sostenibilitat ambiental, la justícia social i la democràcia econòmica, o dit d'una altra manera una **transició ecosocial**. Per a què aquest canvi es produeixi, aquesta visió de la realitat ha d'arribar a la comunitat educativa, un dels pilars de la transformació social. El professorat exerceix doncs un rol polític i ideològic molt important amb la seva activitat docent.

Un enfoc ecosocial del currículum dona llum a allò que queda invisibilitzat en el currículum oficial (dones, persones migrants, causes de la crisi que vivim, conseqüències del model social, crisi ecològica, etc.), organitzant les àrees de treball que es consideri en torn a la crisi global i els problemes ecosocials com a objecte d'estudi a desenvolupar per part de l'alumnat.

Motius per promoure canvis en les nostres societats no en falten, i a Barcelona l'administració sembla saber-ho, doncs recentment han tingut lloc i tindran un seguit d'esdeveniments que així ho indiquen:

- El passat 2020 l'Ajuntament de Barcelona va declarar l'**emergència climàtica** amb més d'un centenar de mesures en 7 eixos temàtics a desenvolupar en els següents 10 anys.
- El **Compromís Ciutadà per la Sostenibilitat 2012-2022** recull en l'objectiu 7 i línia d'acció 6 “Fomentar l'estil de vida saludable, amb accés a una alimentació equilibrada i variada, activitat física i contacte amb la natura”.
- L'octubre del 2021 s'organitza a Barcelona la trobada d'alcaldes i alcaldesses del **7è Fòrum Global del Pacte de Milà** (200 ciutats) des d'on s'impulsa un compromís de les ciutats amb l'alimentació i el canvi climàtic.

- Barcelona és la **Capital Mundial de l’Alimentació Sostenible aquest 2021**, on la sinergia entre la ciutadania, escoles i entitats hauria d’estar sent ara mateix un exemple a seguir per aquest compromís, de la mà de les forces polítiques.
- El Programa **Escoles+Sostenibles** i els **17 Objectius de Desenvolupament Sostenible** (ODS) promouen els valors de la implicació, col·laboració intergeneracional, recuperació del patrimoni cultural i social, promoció del consum responsable i la responsabilitat ambiental.

D’aquests esdeveniments, el que sembla que podria incidir directament en les escoles és el **Programa Escoles+Sostenibles**. La visió d’aquest programa és que “els centres educatius de Barcelona formin persones conscients d’elles mateixes, del seu entorn i dels límits ambientals, que se sentin responsables de cercar camins per a un desenvolupament ecològicament viable, socialment equitatiu i econòmicament eficaç per distribuir riquesa”.

La idea i la intenció és bona, hi ha una dotació econòmica¹ per desenvolupar un pla d’acció –anual o triennal– en el marc del programa, s’ofereixen formacions i tallers al professorat i recursos per a les escoles. De tota manera, si totes aquestes contribucions no estan integrades en el dia a dia de l’escola, per al professorat, que ja té les hores comptades, és difícil dur-ho a la practica de manera que se’n tregui el màxim profit. Es converteix l’ensenyament en càpsules puntuals amb menor impacte en l’infant.

4.2. *L’alimentació com a eix vertebrador*

Els aliments són molt més que el combustible que necessitem per viure, representen una gran oportunitat per fomentar la salut pública, la sostenibilitat, l’equitat social, el desenvolupament local i la cohesió territorial. El **sector agrícola i ramader** pateix des de fa dècades una profunda crisi que exemplifica perfectament moltes de les crisis que pateixen altres sectors (envelliment i masculinització del capital humà, rendes molt baixes, esgotament de recursos naturals...).

S’ha de repensar el sistema socioeconòmic que ha desembocat en aquestes crisis, i el **sistema agroalimentari** és un punt de partida excel·lent per entendre-ho. Explicar els nens com cultivar els seus aliments, saber d’on venen i el que això implica (contaminació, explotació laboral i de recursos naturals al sud global, migracions, pèrdua de biodiversitat) és donar-los eines per conformar un criteri alhora d’afrontar el futur que els espera.

Paral·lelament, l’alimentació és quelcom fonamental a la nostra vida i que ens ocupa gran part del nostre temps, afecta indiscutiblement la nostra salut i és protagonista en gran part de les nostres converses i de les nostres celebracions. És per això que té un **potencial pedagògic** que no podem passar per alt si volem societats més justes, sostenibles i saludables.

Al integrar en el currículum i el funcionament quotidià de les escoles pràctiques coherents amb un sistema alimentari just, sostenible i saludable, els centres escolars també s’impregnen d’aquesta coherència que fa que els nens i nenes, a través d’un **fil conductor comú**, puguin establir connexions clares i vivencials entre els diferents aprenentatges/competències.

¹ Un projecte anual es dota amb 400€ i un triennal amb 1500€ (amb justificació posterior). S’han de fer 5 anys anuals per poder passar a triennal.

En aquesta línia, les pràctiques que es poden dur a terme en el dia a dia dins les parets de l'escola són principalment a l'entorn del menjador i de l'hort. A partir d'aquestes, es poden desenvolupar la resta de **matèries competencials** (des de la psicomotricitat, els sentits o la gestió de conflictes fins les matemàtiques, la llengua o les ciències naturals i socials), convertint una rutina com és menjar i sortir al l'hort/pati en una activitat amb gran projecció pedagògica per a tot el conjunt de la comunitat educativa (mestres i família incloses).

4.3. *L'escola i la natura*

La natura és fonamental per la memòria, afavoreix l'atenció i la sensibilitat, l'emoció, la capacitat de sorpresa. Ens recolzem en els records d'infància. ¿Qui no té records d'infància al bosc o a la platja? **Heike Freire**, un dels principals referents mundials sobre desenvolupament humà en contacte amb la natura, diu que, de les persones adultes a qui ha preguntat, més del 90% té els millors records de la seva infància en un entorn natural (Freire, 2020). Pocs recordem d'adults la bellesa dels moments que hem passat davant d'una pantalla o mirant la pissarra a classe. Els d'infància, són records que et construeixen com a persona, contribueixen a definir la nostra identitat.

Hi ha un munt de pedagogies inspiradores que pregonen les bondats del contacte amb la natura i que tenen l'origen en les idees de l'Escola Nova, la pedagogia de Declory i les aportacions de Rousseau, en les que l'alumne és entès com el protagonista dels seus aprenentatges i es persegueix un aprenentatge integral: s'educa per a la vida, no per al món laboral. El medi natural és considerat font de coneixement, de salut, d'inspiració, ... (García, 2017)

En aquests tipus de pedagogies es procura tenir contacte també amb el l'entorn social (biblioteques, oficis, etc.) Sovint, a més, les portes estan obertes a les famílies i també a professionals o associacions del barri, que vulguin compartir els seus coneixements.

A les **escoles bosc** es treballen les matemàtiques, la llengua i el coneixement del medi, però d'una manera vivencial. Si és cert que només s'estima allò que es coneix, aquesta educació a la natura és la millor manera que els nens i nenes desenvolupin una consciència mediambiental. Freire comenta que no n'hi ha prou amb "educar" nenes i nens en qüestions com el canvi climàtic, la desforestació o el reciclatge. Insisteix en que s'ha de passar a l'acció, tacar-se les mans a la terra i convertir la natura en el nexce d'unió de totes les matèries (Fresneda, 2014).

En aquests entorns naturals, a part d'explicar històries, viure aventures o fer pràctiques de matemàtiques o llengua, es poden descobrir els cicles de la natura i assumir responsabilitats, treballant en equip. Facilitar que els infants estimin la natura és quelcom indispensable si volem que les properes generacions es preocupin activament pel futur.

Les primeres escoles bosc, ja sorgides fa més d'un segle, perseguien millorar la salut dels seus alumnes. **Richard Louv** parla del "Trastorn per dèficit de natura". Per Louv, si a l'actualitat és més fàcil trobar infants "moguts", és perquè vivim d'esquenes al medi natural, hiperestimulats per pantalles, sense cremar energia i a sobre, alimentats a base d'una dieta cada vegada més artificial i basada en sucres de ràpida absorció (Carmona, 2018).

Heike Freire, crítica el sobrediagnòstic del TDAH i es pregunta si no estem en molts casos davant d'“un reflex de les dificultats dels nens per adaptar-se a les insanes condicions de vida que els imposa la societat actual” (Fresneda, 2014).

A Catalunya, en els temps de la república, van existir propostes pedagògiques innovadores i de reconeixement internacional on el factor més destacat era les classes en contacte amb la natura.

L'**Escola del Bosc** va ser la primera escola municipal de Barcelona, el 1914. Estava situada a la muntanya de Montjuïc, a la gran finca de Laribal. **Rosa Sensat** la va dirigir i hi va aplicar la pedagogia de l'Escola Nova donant lloc a una revolució pedagògica, que posava els infants en el centre del projecte educatiu, sempre mantenint-se fidel als principis d'escola pública, laica i catalana (Carnicer, 2014). A l'Escola del Bosc els infants entraven en contacte directe amb la natura i l'entorn. El seu objectiu era aconseguir una educació integral, respectant el vitalisme infantil, entès com a vida a prop de la natura. Tots els continguts es basaven en fets quotidians.

La positiva experiència de l'Escola de Bosc va animar a crear altres centres escolars municipals de característiques similars, l'Escola del Mar, a la platja, que posteriorment es va traslladar al Guinardó, en el segon parc municipal fet a Barcelona.

Molts professors de diversos països europeus (i d'arreu del món) venien aquí a formar-se, però el model pedagògic es va perdre i demonitzar amb la dictadura franquista i no es va poder recuperar fins els anys 70. Malgrat s'han fet avenços des d'aleshores, també s'ha uniformitzat molt l'educació i tot i la voluntat transformadora de molts i moltes mestres de l'escola pública i d'alguns membres de l'esfera política actual, canviar el moment i vèncer la por al canvi requereix de molta valentia i perseverança. I, avui en dia, a més, s'ha de fer front a la tendència neoliberal imperant i a la societat del consum.

Una altra pedagogia en la es vol posar el focus és la proposada pel matrimoni **Freinet**, que posa de relleu la importància que les observacions dels infants es facin des del medi vivent (l'hort, la granja, la flora i la fauna), ja que això els provoca sorpresa i els impulsa a buscar l'explicació dels fets de manera col·lectiva. Elise Freinet, pintora i pedagoga, va iniciar i mantenir en el mètode Freinet la importància de l'ensenyament artístic. Afirmava que la vida i el medi motiven també l'expressió artística, en especial de la pintura.

Per a l'ensenyament de la geografia i l'història, el mètode Freinet parteix del mateix poble, amb el seu passat i les seves construccions, els vestigis humans i els les característiques geogràfiques del lloc. Són molt importants també els testimonis orals, el que explica la gest gran, converses de les quals se n'ha de prendre nota.

Durant diversos anys, entre 1970 y 1986, al poble de Tiriez (Albacete) es va dur a terme una experiència d'apertura d'una escola al medi, basada en el mètode Freinet, l'**Escola de Tiriez**. El projecte pedagògic fou recolzat pel Ministeri d'Educació i difós a través de diverses revistes pedagògiques, congressos, seminaris i diaris provincials (Peralta, 2017).

L'experiència de Tiriez va comptar amb el recolzament de tota la comunitat educativa i de la pròpia inspecció d'ensenyament. L'alumnat i el veïnat del poble es van convertir els protagonistes de l'aprenentatge escolar: llauradors, pastors, metges, capellà, mestresses de casa, artesans, ... exposaven llurs experiències dins i fora de l'aula, amb l'única finalitat que els alumnes coneguessin i valoressin el seu propi medi.

El text lliure fou la base de tot el projecte. Els escolars, quan arribaven a l'escola duïen elaborades les seves pròpies redaccions sobre el que més els havia cridat l'atenció del dia anterior: el naixement d'un xai, la caça de la perdiu, el joc al camp amb els seus amics i amigues, ... Els textos es treballaven a classe de llengua, s'imprimien i es confeccionaven petits quadres que eren intercanviats amb altres escoles amb productes típics de cada zona (safrà, alls, cebes,...).

La classe-passeig era el recurs fonamental per a estudiar el medi geogràfic, històric i etnogràfic: turons, valls, el riu, les plantes i els animals, les coves, les restes de jaciments arqueològics, l'arquitectura, les tradicions, el llenguatge popular, ...

A Tiriez, es van dur a terme també altres activitats relacionades amb l'escola activa: hort escolar, escenificacions de períodes històrics (paleolític, neolític, feudalisme, ...) en el propi medi, i tallers de mecànica, costura i cuina – entre altres – impartits per veïnes i veïns del poble.

Una altra proposta interessant són les **comunitats d'aprenentatge**, que difereixen lleugerament del mètode Freinet en que es fa més incidència en la construcció col·lectiva del coneixement. Els alumnes aprenen en col·laboració amb altres alumnes amb el/la mestre/a i amb altres persones adultes. La relació amb la comunitat resulta fonamental: les portes estan sempre obertes a famílies, veïnat i associacions del barri, sense les quals el model no funcionaria (García, 2017). Mares i pares poden anar al centre a fer tallers d'allò que sàpiguin (francès, guitarra, macramé, yoga, ...). Algun jubilat s'apropa per explicar com prevenir les plagues a l'hort. Antics alumnes (o estudiants de la zona) participen voluntàriament ajudant els més petits amb la lectura.

El fet que les famílies s'impliquin de forma activa en l'educació contribueix a que el que s'ensenya tingui un sentit per les nenes i nens. L'educació passa a contribuir al desenvolupament de vincles, d'un sentiment de solidaritat. No es segueixen llibres, es treballa per projectes, tenint en compte allò que motiva a cada alumne. Al final, les competències bàsiques s'adquireixen igualment (en algunes, com comprensió lectora, inclús es supera el nivell mig), però utilitzant altres dinàmiques. Interculturalitat i integració són pilars en aquests centres. En lloc de sentir-se rebutjats per ser estrangers senten que les seves diferències són valorades, que se'ls invita a compartir-les.

Malgrat les experiències de l'època, actualment ens trobem escoles públiques, inclús en entorns envoltats de natura, on predomina el ciment, més que la terra, on les sortides a l'exterior són excepcions, no una norma diària i on manca formació del claustre en els coneixements més essencials, com pot ser el cultiu d'un enciam a l'hort escolar.

Respecte els tipus d'escola que tenim actualment a Barcelona, se'm planteja un debat intern quan penso en les escoles que hi ha a Collserola. A les ciutats, l'escola pública està pensada de manera genèrica per entorns urbans. Si fem diferències estructurals i pedagògiques entre les que tenen la possibilitat de tenir entorns rurals de fàcil accés i les que no, estem generant desigualtats entre els diferents col·lectius d'infants. Però si no ho fem, si no comencem a aprofitar l'entorn que tenen les escoles properes a entorns més naturals, no farem la passa endavant que empeny als canvis, entorns més verds, menys sorollosos, on es pugui jugar i descobrir, ciutats en definitiva com les que planteja **Francesco Tonucci**, autor de nombrosos llibres sobre el paper de nens i nenes en els ecosistemes urbans.

Figura 1. Il·lustracions de Francesco Tonucci, àlies Frato.

Actualment, cada vegada més escoles aposten per una metodologia amb aules a l'aire lliure, però tots aquests centres són privats. Per tant, en les escoles públiques, la responsabilitat de continuar l'educació formal fora de les aules depèn de la perseverança i determinació de la comunitat educativa davant les traves que pugui posar del Departament d'Educació.

5. Orientacions per desenvolupar la proposta a l'escola

Traslladar la mirada ecosocial i vivencial al desenvolupament dels objectius i competències escolars requereix d'una proposta de projecte educatiu. Fer-ho, habitualment no és senzill i pot acabar no materialitzant-se, amb la consegüent frustració de les persones implicades; la qual cosa desmotiva per engegar de nou propostes similars.

Per tal d'evitar-ho, en la mesura del possible, en aquest treball es proposa seguir les següents passes:

1. Conèixer el currículum
2. Crear un grup motor de la proposta
3. Fer una diagnosi i definir l'abast de la proposta
4. Desenvolupar un relat propi i fer èmfasi en la comunicació
5. Conèixer experiències que ja han fet camí i fer xarxa
6. Implicar altres agents de la comunitat educativa

5.1. Conèixer el currículum

Conèixer el currículum, en aquest cas, del segon cicle d'infantil i primària, és fonamental per saber on s'emmarca la proposta, especialment per a les famílies i els altres membres de la comunitat educativa no professionals de l'educació.

En el currículum escolar, mentre que a educació infantil el que es pretén és que l'infant acabi desenvolupant determinades **capacitats**, a educació primària s'espera que assolixi **competències bàsiques** pròpies de determinats **àmbits**.

Les **competències bàsiques** que han d'assolir les i els alumnes al finalitzar els seu aprenentatge es construeixen a partir d'una selecció i combinació de continguts curriculars, organitzats en una o diverses àrees, en funció del seu caràcter més o menys transversal. Hi ha moltes combinacions de continguts que contribueixen a l'adquisició d'una mateixa competència bàsica, tenint en compte que no tots els continguts del currículum tenen el mateix impacte potencial amb relació a una competència (GENCAT, 2017).

Cada centre educatiu, per l'autonomia que estableix la LEC² ha de definir en el seu **projecte educatiu** (o en el projecte educatiu de ZER³) els principis pedagògics que orienten la concreció i el desenvolupament del currículum i l'enfocament competencial, podent recolzar-se en els documents del Departament d'Ensenyament on s'identifiquen i despleguen les **competències bàsiques de cada àmbit** graduades en tres nivells d'assoliment (excel·lent, notable o satisfactori), agrupades en **dimensions**. A la figura 2 es pot veure un esquema per ajudar a la comprensió. Per a cada competència s'indiquen els **continguts clau** que contribueixen en major mesura al seu desenvolupament. En aquests documents, es proposen també, unes orientacions metodològiques i uns indicadors per a l'avaluació.

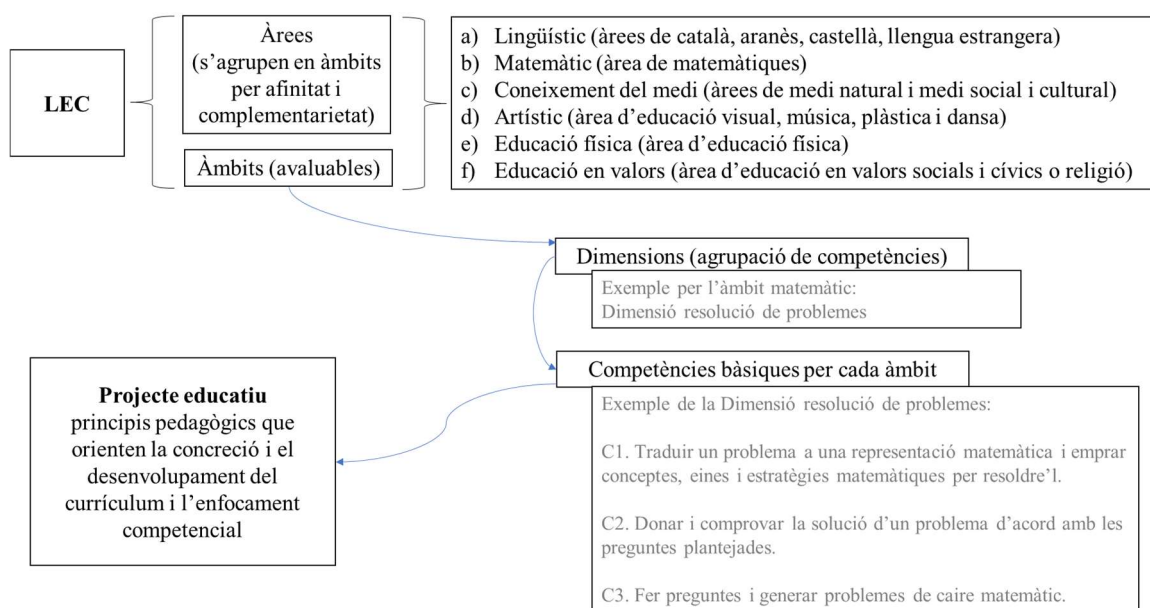

Figura 2. Esquema de classificació de les competències bàsiques d'àmbit dels estudis de primària (font: elaboració pròpia).

La infografia de 2017 de la Generalitat [“Un currículum competencial per a l'educació primària. Un pas més cap a l'assoliment de les competències bàsiques”](#) ajuda a entendre a no professionals (famílies i altres membres de la comunitat educativa) com s'organitza el currículum.

² Llei d'Educació de Catalunya (Llei 12/2009, d'educació).

³ ZER (Zona Escolar Rura): agrupació d'escoles rurals públiques ubicades a diferents poblacions rurals de Catalunya. L'objectiu de les ZER és afavorir el treball col·laboratiu entre diferents centres d'ensenyament d'Infantil i Primària per oferir una millor qualitat educativa i optimitzar recursos. Les escoles rurals que formen part de les diferents ZER comparteixen projecte educatiu.

Les 8 competències bàsiques que s'han d'assolir en finalitzar l'etapa obligatòria són:

- Competència comunicativa, lingüística i audiovisual
- Competència matemàtica
- Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic
- Competència artística i cultural
- Competència digital
- Competència social i ciutadana
- Competència d'aprendre a aprendre
- Competència d'autonomia, iniciativa personal i emprenedoria

Si s'analitzen els projectes d'algunes escoles públiques de Barcelona, en general, s'aborda la metodologia per a la consecució de les competències de manera molt superficial. La part bona d'això és que es poden adaptar els textos amb relativa facilitat a un enfoc ecosocial. A tall d'exemple i per entendre les bases d'aquestes orientacions, a primària es poden abordar moltes competències bàsiques del cicle des de temes relacionats d'una o altra manera amb l'alimentació:

Per exemple:

- **Matemàtica:** numeració, mides (pluviòmetre i termòmetre), elements geomètrics i anàlisis i interpretació de dades, a través de les dades recollides de meteorologia.
- **Coneixement i la interacció amb el món físic:** a partir d'aquest projecte s'educa als alumnes en la limitació dels recursos naturals, en la interdependència entre l'ésser humà i el medi ambient, en el consum conscient (ecològic i de proximitat) i en la protecció de la salut individual i col·lectiva com elements per posar la vida al centre.
- **Social i ciutadana:** el respecte entre companyes, la cooperació i el treball en equip són bàsics perquè l'alumnat desenvolupi les tasques d'un hort. Es fa èmfasi en el treball comunitari, l'hort és de tots i totes, totes hi treballem i totes ens beneficiem de la collita.
- **Digital:** A través d'eines TIC es pot buscar d'informació sobre les plantes (classificació, funció, reproducció, cultiu i manteniment).
- **Aprendre a aprendre:** treballar a l'hort escolar, potencia l'autonomia personal, l'autoavaluació, autoregulació, responsabilitat i compromís personal. Nenes i nens aprenen a administrar el seu esforç i són capaços d'acceptar els propis errors i aprenen de manera col·laborativa.
- **Autonomia i iniciativa personal:** l'aprenentatge i les interaccions que realitzen tant a l'hort com en el menjador escolar, els ajuden a adquirir una consciència sobre la importància que té una alimentació saludable. A partir del cultiu dels aliments i del tractament dels residus, s'afavoreixen els recursos i estratègies perquè siguin capaços de prendre les seves pròpies decisions i actuar tenint en compte els hàbits i valors adquirits. També desenvolupen habilitats socials per relacionar-se, cooperar i treballar en equip: empatitzar, apreciar les idees pròpies i alienes, negociar, ser flexibles i treballar cooperativament.

5.2. Crear un grup motor de la proposta

En primer lloc es recomana des de l'inici i durant el desenvolupament de la proposta comptar amb un **servei professional** per dinamitzar el grup motor i oferir assessorament en matèria ecosocial. Aquesta persona ha de tenir formació i/o experiència en el món de l'economia social i solidària, per fer un anàlisi crític de la visió ecosocial en l'abordatge de les competències i del rigor i la transversalitat del mateix, així mateix pot oferir recursos de qualitat a docents i alumnes.

Dintre de l'assessorament i dinamització es contempla introduir els elements que cal tenir en compte per la implementació del projecte pedagògic o l'adaptació del ja existent, fer formacions adaptades a la comunitat educativa en qüestió i fer el seguiment i donar el suport necessari en l'execució de les fases que es consideri en la implementació del projecte, incloent el disseny, el seguiment i la valoració final, seguint les fases del cicle acció-reflexió-acció (Figura 3).

Figura 3. Fases del cicle acció-reflexió-acció (Font: DGCP, 2019)

L'equip que impulsi la proposta ha d'estar format per persones que disposin d'un mínim de **temps** per dedicar al llarg del plantejament i desenvolupament de la mateixa. De ben segur caldrà fer canvis i prendre decisions i, si això no es fa àgilment, es corre el risc de caure en la ineficiència i la desmotivació de tota la comunitat.

Les persones que conformen el grup motor han de compartir la visió de la proposta al temps que saber rebre'n els diferents punts de vista. El grup ha de comptar amb gent que conegui bé el funcionament de l'escola i de les famílies, així com de l'entorn (entitats i veïnat del barri) per poder **generar complicitats i teixir aliances** entre els diferents agents implicats.

La proposta de projecte pot venir de la mà tant de membres de l'escola (professorat o monitors/es) com de membres de l'AFA, i el **lideratge** de la mateixa, amb el recolzament per la dinamització i assessorament d'un servei extern, pot ser compartit. L'AFA té un paper important sempre, però

especialment en un projecte que gira entorn a l'alimentació, doncs el menjador escolar és un servei que en molts casos gestiona aquesta associació⁴.

Els recursos que poden oferir els membres de la comunitat educativa diferents a la pròpia escola són temps personal a través del **voluntariat**, **coneixements** en àrees d'experiència dels diferents membres que la conformen i **espais** on desenvolupar les activitats. Una de les tasques del grup motor és la de fer la cerca i la organització d'aquests recursos.

Per a que els canvis o novetats derivats de la proposta que faci el grup tinguin la màxima acceptació possible i no siguin efímers, aquests han d'anar acompanyats d'un procés que compti amb totes les parts des del principi, assegurant la **democràcia i la participació**.

En l'estudi de la implementació de la proposta s'hauran d'identificar els **espais i recursos** de què es disposa per dur-la a terme, així com les **vies de comunicació** que farà servir, tant per reunions internes com per informar la resta de la comunitat.

S'haurà de tenir en compte que les persones que formen part de la comunitat educativa, especialment mestres però també famílies, venen amb unes **trajectòries**, amb **relacions de poder establertes**, i probablement instal·lades en **zones de confort** que faran que el compromís i la responsabilitat amb la proposta difereixi d'unes a altres i això implica que s'haurà de dedicar temps a compartir aquestes postures per, o bé d'assumir-les, o bé mirar de transformar-les de manera assertiva. Per això es proposa també que, en els casos en què es consideri necessari es valori la col·laboració amb alguna entitat especialitzada en acompanyament de grups (e.g. [Fil a l'Agulla](#)).

5.3. Fer una diagnosi i definir l'abast de la proposta

En primer lloc, és important entendre que tots aquells coneixements que vulguem posar a disposició dels infants han d'estar envoltats de coherència i transversalitat. Per tant, és imprescindible dedicar temps a fer una **diagnosi** dels elements del projecte actual del centre que són susceptibles de transformació, així com identificar aquelles activitats que, conscient o inconscientment, ja s'estan duent a terme sota un enfoc ecosocial. Així mateix, s'ha de radiografiar el centre: currículum, instal·lacions (aules, pati, ...) , servei de menjador, cuina, hort, entorn escolar, proveïdors, recursos energètics, etc.

Si no volem que la proposta generi rebuig o indiferència haurem d'analitzar el punts de lligam o ruptura amb el projecte del centre però també amb les cultures de la comunitat educativa (centre, docents, família, context). S'ha de tenir en compte que el model que sigui que s'hagi establert fins el moment a l'escola també té la seva raó de ser i pot ser que existeixin evidències del seu funcionament i, per tant, s'ha de revisar la **memòria col·lectiva** per evitar desterrar del projecte punts que en el seu moment també van ser innovacions. En aquests sentit, també pot ser molt útil per tot el conjunt de la comunitat educativa (tant per la que ja fa temps que en forma part com per la que acaba d'arribar) recordar, revisat i difondre el projecte i la trajectòria del centre amb la màxima transparència possible.

⁴ El menjador escolar el pot gestionar l'AFA (entitat privada sense ànim de lucre formada per les famílies), el Consell Comarcal o l'Ajuntament.

Aquesta proposta es fonamenta en la **vivencialitat**, entenent que aquestes vivències es duguin a terme en contacte amb la natura tant com es pugui. Aquest punt pot generar complicacions en algunes escoles per motius molt diversos (localització, ràtios per les sortides, etc.) i s'haurà de dedicar esforç a trobar la millor manera d'abordar-lo per dur-lo a terme.

La **proposta es pot adaptar, és flexible i està viva**. Es pot començar introduint objectius relacionats amb l'alimentació per desenvolupar en les diferents competències a través d'un projecte tancat i definit entre tota la comunitat educativa o bé, anar a petites passes, sempre dependrà del grau d'assoliment al que es vulgui arribar i dels recursos de què disposi cada comunitat. Es pot adaptar la proposta a qualsevol dels graus d'innovació educativa: Pràctiques educatives de referència, Projectes d'innovació pedagògica i Programes d'innovació (GENCAT, 2020).

Si no es vol/pot començar amb un projecte ambiciós i hem de començar de zero, es pot iniciar tenint cura de l'hort en tots els cursos, encarregant responsables de diferents fruites/hortalisses per edats o preferències (fer grups mixtes pot motivar a petits i grans). Més endavant es pot plantejar fer compost amb les restes de menjador i que els més grans liderin la tasca delegant algunes responsabilitats als més petits. Poc a poc, es pot anar engrescant, amb l'activitat de l'hort, les famílies i altres agents del barri (producció i venda de productes de l'hort pel viatge de final de curs, per exemple).

Per mostrar que no només creixen productes comestibles o remeieres a l'hort, i la importància de la fertilitat de la terra i la salut de l'ambient fora dels límits de l'hort, es proposa fer sortides a l'entorn natural amb la major freqüència possible, comptant amb tota la comunitat educativa per cobrir ràtios (és possible que això comporti certa paperassa pel fet d'acompanyar menors que es pot coordinar des del grup motor de la proposta).

En tot cas, sigui quin sigui l'abast de la proposta que es determini, es detallen un seguit de punts a **qüestionar-se** per la seva elaboració:

- En el cas de les escoles que treballin per projectes (ABP), inicieu projectes que sorgeixin de preguntes o objectius ecosocials?
- Introduïu en els exercicis temàtiques ecosocials (abordant les causes i conseqüències de l'objecte de l'exercici, per a que el canvi de temàtica sigui transformador)?
- Utilitzeu textos i dades amb continguts ecosocials?
- Viviu i aprofiteu experiències relacionades amb la possessió y la gestió col·lectiva o la solidaritat?
- Reguleu els conflictes i problemes de la vida quotidiana i aprofiteu la vivència amb finalitats pedagògiques?
- Escolliu autors i autores que treballen amb la representació de diversos gèneres, classes o orígens (en contes, llibres, cançons, pel·lícules, ...)?
- Teniu cura que els suports que utilitza l'alumnat són accessibles?
- Escolliu bé els materials gràfics i els mapes per escapar de la mirada eurocèntrica?

- Minimitzeu l'ús de materials que provenen de fonts no renovables?

Tots els canvis esmentats en aquests últims paràgrafs es poden anar produint de manera més o menys esgraonada, la clau està en el previ **plantejament** dels mateixos per tenir clars els **objectius** que volem assolir.

5.4. *Desenvolupar un relat propi i fer èmfasi en la comunicació*

Tenint en compte que cada proposta parteix d'un **context** i un recorregut diferents, aquesta no pot ser simplement replicada. A part de l'adaptació dels continguts a la realitat de cada centre, caldrà que cada trasllat vagi impregnat de la seva pròpia ànima, per entreteixir-se amb la història i visió del centre, afrontant els desafiaments del propi context, tot i que aprenent d'aquells que han hagut d'afrontar altres. S'haurà de vetllar per mantenir allò que funciona del model present, afavorint processos de debat crític constructiu.

Aquest procés ha de passar per un procés de **revisió** continu i ha de **generar documents** que evidencin el progrés i resultats del mateix, dedicant temps a analitzar-los i a adoptar les mesures no previstes que d'aquest anàlisi se'n derivin.

Pot ser molt positiu **visibilitzar els guanys i/o estalvis** que la proposta va generant o pot arribar a generar (ex: estalvi en matèries primeres, més autonomia/responsabilitat de l'alumnat, major arrelament al territori, millora en la resolució de problemes, major comunicació entre els diferents membres de la comunitat educativa, etc.).

La **comunicació** i la generació de continguts és clau, no només per evidenciar l'evolució del procés, sinó també per implicar famílies i entitats del barri en el projecte. En el moment de l'elaboració de la proposta es poden fer crides a familiars amb professions o aficions que ens poden ser interessants per els continguts que vulguem desenvolupar, elaborant material per fer-les més atractives amb preguntes del tipus:

“Teniu hort a casa?”

“Tens gallines?”

“Saps elaborar conserves?” (melmelades, mètodes de fermentació, ...)

“Feu compost?”

“Tens coneixements ambientals, forestals, de química, de biologia, de bioconstrucció?”

“Ets fuster/a?”

“Tens coneixements de meteorologia?”

La persona encarregada de la dinamització es pot fer càrrec de l'elaboració del material, la comunicació i l'acompanyament en el desenvolupament d'un relat propi.

5.5. *Conèixer experiències que ja han fet camí i fer xarxa*

Segur que hi ha escoles que han desenvolupat en més o menys mesura la conscienciació vers la influència que té la nostra societat (occidental, patriarcal, capitalista, predominantment blanca,

...) i el nostre model de consum en el medi ambient en general i en les persones en concret. És bo, per tant, que aprofitem els coneixements i les pràctiques de cada escola i ens obrim a les sinèrgies que es puguin donar.

D'altra banda, hi ha moltes experiències fora de l'escola que poden nodrir el procés de transformació. Aprofitar xarxes ja existents, sempre i quan funcionin, com Escoles+Sostenibles de Barcelona, ens pot ajudar a mantenir contactes periòdics per intercanviar impressions, experiències, opinions, recursos i buscar sinèrgies entre diferents comunitats educatives. Es pot valorar inclús la creació d'una "xarxa d'escoles públiques per la transformació ecosocial", des d'on es dinamitzin les noves propostes i es doni assessorament per la continuïtat de les existents.

5.6. *Implicar altres agents de la comunitat educativa*

Hem de treure el màxim suc possible a tota la oferta pedagògica que tenen els nostres barris, fomentant així el coneixement vivencial, no memorístic, i enfortint els sentiments de comunitat i arrelament territorial de les treballadores dels **equipaments i entitats del barri**.

Aquests col·lectius i entitats poden ser biblioteques, cooperatives de consum agroecològic properes, finques de producció ecològica, escoles d'educació especial; granges-escola, col·lectius de gent gran, etc.

Es poden programar visites i/o tallers amb aquestes entitats per treballar en àmbits que poden anar des de la sobirania alimentària, la cultura (des de la perspectiva d'arrelament a la terra i els sabers tradicionals), fins les cures, tocant de ben segur temes com l'equitat de gènere o la justícia social si aquestes propostes venen del món de l'Economia Social i Solidària.

La implicació en el projecte educatiu d'altres entitats del barri promou la cohesió territorial, de la comunitat, alhora que ofereix recursos valuosíssims per a l'escola. Al mateix document de la Generalitat de Catalunya "Currículum i orientacions Educació Infantil. Segon Cicle" fan referència a un escrit d'Eulàlia Bosc (2009):

"Museus, centres de recerca, auditoris, biblioteques i mediateques, cinemes, teatres, centres cívics, platges, muntanyes, boscos i espais públics de tota mena, constitueixen els grans prats verds que han de ser oferts als escolars amb la companyia dels seus mestres, aquells adults que els han precedit i que, sense oblidar les seves primeres pastures, saben com conduir els petits perquè l'aliment els sigui alhora plaent i profitós. El retorn a l'interior de l'escola, amb els ulls plens de colors de l'exterior, és aleshores clarament el retorn a un lloc únic i singular."

Queda palès doncs que el problema no és ni d'intenció ni de manca de recursos educatius, probablement doncs és una manca d'empenta de certs projectes pedagògics, manca de temps del personal docent, manca de coneixements, falta de lideratge de propostes alternatives, ... Un cop més, com ja s'ha apuntat a l'apartat 5.2. "crear un grup motor per la proposta", es destaca el benefici de comptar amb una persona per a que faci la dinamització i l'acompanyament en la transició cap a un currículum ecosocial i que treballi colze amb colze amb la comunitat educativa que és qui millor coneix la realitat del propi centre i de l'entorn del mateix.

6. Recursos i fonts d'inspiració de continguts

Els **recursos que pot oferir l'administració** (formacions, materials, en ocasions fins i tot econòmics i de recursos humans) s'han d'aprofitar tant per l'estalvi en la cerca/generació de nous recursos com pel fet de la legitimitat que dona el fet que són recursos teòricament testats i utilitzats per altres comunitats educatives.

En matèria d'agroecologia i alimentació, eix vehicular de la proposta, existeix un ampli ventall de recursos, entre els quals trobem:

6.1. El curs al Parc (Consorti del Parc Natural de Collserola)

En podem aprofitar: **visites i tallers**.

A l'apartat **El Curs al Parc** de la web del **Consorti del parc Natural de Collserola** s'ofereixen un seguit de propostes per iniciar o complementar els temes abordats (hort, ecologia, ramaderia, pagesia, territori, natura, ...) molt interessants tant per inicial com per tots els cicles de primària. (<https://www.parcnaturalcollserola.cat/el-curs-al-parc/>). Les propostes són sobre la descoberta i coneixement del bosc, flora i fauna, la granja, l'alzinar, la masia, la riera i el pantà i es duen a terme al Centre d'Informació del Parc de Collserola, a Vallvidrera, o a Centre d'Educació Ambiental de Can Coll, a Cerdanyola.

Experimentem la masia · Cicle inicial de primària

Fases del programa

Fases del treball	Lloc	Durada	Continguts	Seqüència d'activitats
Previ a la sortida	Escola	3 hores	- El Parc de Collserola com a espai natural protegit. - El món rural a Collserola. - La casa del pagès i la seva família. - Indumentària del pagès. - Hàbits que afavoreixen el medi ambient.	- Treball de coneixement del Parc de Collserola. - Recollida de fotografies de pagesos, de cases de pagès i de les activitats que feien. - Investigació de com vivien i com vestien els nostres avantpassats. - Treball per a la sortida: metodologia i actitud - Treball amb la fitxa "L'escola Treballa per a la Terra"
Treball a Collserola	Masia, granja i vinya	3 hores	- La casa de pagès (arquitectura, estances, etc.). - La família. - Els entorns de la masia. - La vida agrícola al segle XIX. - L'aprofitament dels recursos naturals.	- Breu itinerari de localització dels punts de treball. - Treball de descoberta de la masia i dels entorns agrícoles.
Posterior a la sortida	Escola	2 hores	- La casa de pagès i la gent que hi vivia com a font de vivències i aprenentatges. - Les famílies d'avui dia	- Revisió oral de l'activitat. - Posada en comú i repàs de les fitxes. - Comentari de les imatges de la "Foto de la família"

Figura 4. Imatge d'una part del programa "Experimentem la masia" dirigit al cicle inicial de primària a Can Coll. (font: web del Parc Natural de Collserola).

6.2. Projecte Agroecologia Escolar

En podem aprofitar: **font d'inspiració, recursos en diversos formats, visites i tallers**.

La Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya (XTEC) de la Generalitat de Catalunya ofereix el [Projecte Agroecologia Escolar](#) per promoure la participació d'infants i joves en la comprensió i transformació dels sistemes i processos alimentaris amb criteris de sostenibilitat i justícia. Segons s'indica a la mateixa web “Aquesta acció es desenvolupa al llarg de tot el sistema alimentari escolar: des de la producció, incloent la gestió dels residus, passant per la transformació de l'aliment, fins a la comercialització/intercanvi i consum. L'Agroecologia Escolar ens permetrà impulsar la sobirania alimentària de la comunitat educativa i de la societat, al mateix temps que afavoreix treballar els continguts curriculars de forma globalitzada i en context, partint de situacions i experimentacions reals i vivencials.”

El projecte està semblant fet a mida per aquesta proposta doncs fa un recull de projectes, propostes, recerques i materials relacionats amb l'Agroecologia Escolar i la Producció Agroalimentària Ecològica, amb l'objectiu d'ajudar la comunitat educativa a desenvolupar projectes educatius relacionats amb aquests temes.

“Mitjançant aquesta mena de projectes i activitats volem formar persones més conscients i preparades per entendre com l'alimentació afecta a la salut, el medi ambient i a la justícia social, capaces d'influir en el desenvolupament d'una millor sobirania alimentària i ajudar a construir un món millor”.

És una eina per cercar recursos d'agroecologia molt fàcil d'utilitzar ja que permet filtrar per:

- processos del sistema alimentari (comercialització, consum, transformació, etc.)
- continguts del sistema alimentari (canvi climàtic, dret a l'alimentació, energia, igualtat de gènere, etc.)
- àmbit curricular (matemàtiques, medi, llengua, etc.)
- tipus de recurs (activitat, eina de suport, guia, etc.)
- format del recurs (audiovisual, experiment, fitxes, guia, etc.)
- a qui va dirigit (alumnat, comunitat o docents)
- etapa (infantil, primària, secundària, etc.)

6.3. *Camp d'Aprenentatge Can Santoi*

En podem aprofitar: **font d'inspiració i activitats presencials.**

A la web de la XTEC també trobem el [Camp d'Aprenentatge Can Santoi](#) de Molins de Rei, que forma part de la Part de la Xarxa de Camps d'Aprenentatge de la Generalitat de Catalunya. Ens ofereix propostes didàctiques en àmbits com “Orientació i paisatge”, “Meteorologia”, “Geologia”, “Dinàmica dels ecosistemes”, “Món vegetal, animal i fongs”, “Energia i sostenibilitat”, “Modernisme i Patrimoni”, la majoria dels quals es pot relacionar fàcilment amb l'agroecologia i complementar així les competències del currículum en cas que el centre ho vegi necessari. Les propostes detallen quines competències de primària aborden, facilitant així la tasca dels docents a l'hora de triar la proposta.

6.4. *Premi Escola, Agricultura i Alimentació Ecològica*

En podem aprofitar: **font d'inspiració i recursos econòmics.**

Un altre recurs que ens pot servir com a font d'inspiració d'activitats i projectes per traslladar els continguts ecosocials (en concret d'agroecologia i sostenibilitat ambiental) a l'aula són els treballs d'anys anteriors guanyadors del [Premi Escola, Agricultura i Alimentació Ecològica](#). Es tracta d'un premi creat per la Generalitat de Catalunya (Departaments d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació, Educació i Territori i Sostenibilitat) i l'Associació Vida Sana, l'objectiu del qual és el de “reconèixer i incentivar la realització de projectes i línies de treball dels centres educatius de Catalunya destinats a promoure el coneixement de l'agricultura, la ramaderia i l'alimentació ecològiques i especialment dels seus valors socials, econòmics i ambientals, tant entre el propi alumnat del centre com també cap al conjunt de la comunitat educativa i el seu entorn, en concordança amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible”.

6.5. XAMEC

En podem aprofitar: **menjador escolar ecològic, recursos pedagògics, tallers i visites.**

La [XAMEC](#) és la Xarxa de menjadors ecològics de Catalunya. És important que l'AFA i el claustre coneguin les entitats membres de la XAMEC per poder optar per l'opció que més interressi en cas que no treballin ja amb una d'elles. A continuació es llisten les entitats:

- **Ecomenja:** Empresa nascuda entre 2009-2010 i que actualment gestiona els menjadors de 9 escoles a Catalunya. Treballen amb un 95% de producte ecològic certificat. Ofereixen 2.450 menús diaris.
- **Ecoarrels:** Empresa activa des del 2012, iniciant la seva activitat al Maresme. Actualment gestiona 10 escoles a Catalunya, 4 de les quals a Barcelona. Serveixen aproximadament 1.800 menús diaris.
- **Ecocentral:** Central de compres per a menjadors escolars que distribueix els aliments a totes les escoles amb les quals treballa la XAMEC. Des del 2011 treballa oferint producte ecològic de qualitat i proximitat. 17.000 menús diaris servits. Ofereix assessorament durant la transició des d'un menjador tradicional a un ecològic
- **Vatua l'Olla:** neix el 2015 a l'Escola dels Encants per garantir una alimentació de qualitat, saludable i sostenible i fer participar tota la comunitat educativa dels valors agroecològics. Gestiona dues escoles i serveix 650 menús diaris.
- **St. Paul's School:** En Marc, cuiner de professió i membre de Slow Food Barcelona gestiona la cuina d'aquesta escola des del 2004. A partir del curs 2008/2009 va dur a terme la conversió a ecològic, de temporada i local. Aquesta escola ha estat la primera en rebre la distinció Slow Food Catalunya i serveix més de 900 menús diaris.
- **Dovella Serveis Escolars:** Empresa nascuda 1997, quan va començar a gestionar el menjador de l'Escola Dovella. També gestiona el menjador de l'escola Els Xiprers i ofereix uns 380 menús diaris.

- **Slow Food:** Associació ecogastronòmica que promou una “nova gastronomia” entesa com a expressió de la identitat i la cultura. Defensa una alimentació neta, sana i justa. És part de la XAMEC Slow Food Barcelona.
- **La Kosturika:** Projecte d’horta agroecològica situada a Canovelles i nascuda l’any 2000. Cultiva de menjar ecològic i de temporada a particulars i empreses, incloent menjadors escolars.

Des de la XAMEC es pretén que el personal de cuina i de monitoratge de l’hora de menjador estigui implicat en el projecte educatiu. Hi ha recursos molt interessants per a les escoles. Des de recursos que poden utilitzar-se dins la mateixa escola, com propostes de sortides i/o activitats.

Una proposta de XAMEC molt elaborada i que pot tenir un gran impacte és la Maleta Agroecològica, que és un catàleg molt ben estructurat de tallers i sortides educatives relacionats amb l’agroecologia a l’àrea de Barcelona.

L’objectiu és treballar la temàtica de l’alimentació en els seus diversos àmbits (producció i processat dels aliments, impacte ambiental, consum responsable, salut, etc.) i donar suport al professorat de centres d’educació infantil, primària i secundària. A la figura 5 es poden veure les categories de treball i anàlisi que ofereix aquest recurs.

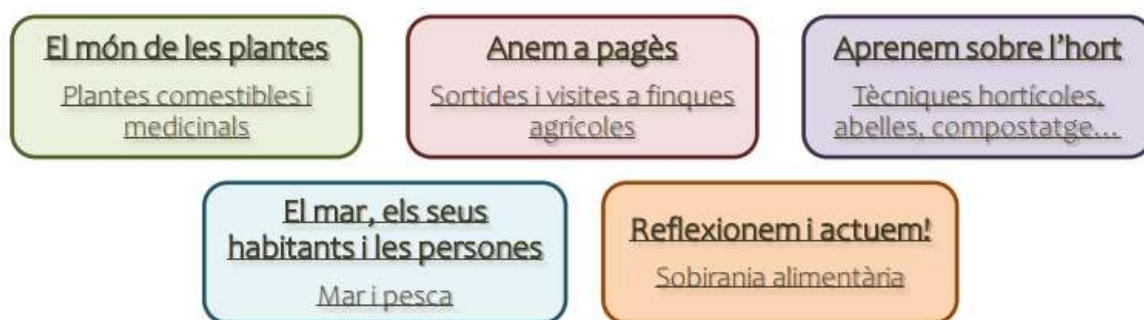

Figura 5. Categories de treball i anàlisi de la Maleta Agroecològica (Font: XAMEC)

El document proporciona informació pràctica sobre la durada de l’activitat, el nombre màxim d’alumnes, el preu, l’accessibilitat del lloc amb transport públic, la proximitat a àrees de pícnic i el contacte de l’entitat organitzadora (pàgina web, correu i telèfon), i així facilita molt la feina al professorat a l’hora de triar activitats pel curs.

És un recurs que valoro molt positivament en aquest treball, ja que la majoria d’entitats que imparteixen els tallers/activitats/sortides formen part de l’Economia Social i Solidària com Eixarcolant, L’Ortiga, Espigoladors, ...

6.6. Guia “Alimentando otros modelos”

En podem aprofitar: **recursos pedagògics, tallers i visites.**

Aquesta guia és **cabdal** si es vol fer un projecte ecosocial basat en l'alimentació. A la [Guia Alimentando Otros Modelos](#) de FUHEM⁵ es proposen un seguit d'activitats concretes adequades cadascuna d'elles al moment evolutiu de l'alumnat i englobades en les diferents temàtiques que es detallen a continuació:

- Educació Infantil (3/4-5/6 anys):
 1. Importància dels insectes pol·linitzadors (**P3**)
 2. Els insectes beneficiosos per la terra (**P3**)
 3. La importància de la fruita en la dieta (**P3**)
 4. La pol·linització a l'hort ecològic i les plantes aromàtiques (**P4**)
 5. Les diferents temporades dels aliments en relació a les estacions (**P4**)
 6. Diferents llavors, el seu ús i els germinats comestibles (**P5**)
 7. La biodiversitat dels aliments i la seva temporada (**P5**)
- Primer cicle de Primària (6/7-7/8 anys):
 1. La importància nutricional de les verdures i hortalisses ecològiques, familiaritzar-se amb elles i cuidar-les (no utilitzar químics artificials) (**Primer**)
 2. Distàncies que recorren els aliments en el sistema global i el seu impacte: La importància del consum de proximitat per a reduir impactes ambientals i millorar la qualitat dels productes (**Primer**)
 3. Equilibri dels ecosistemes: Diferències entre la agricultura ecològica i la industrial (**Segon**)
 4. Els impactes ambientals dels models agrícoles (positius els ecològics, negatius els industrialitzats) (**Segon**)
- Segon cicle de Primària (8/9-9/10 anys):
 1. Impactes comparatius de l'agricultura convencional i ecològica: Els impactes positius que té l'agroecologia i la producció local d'aliments. El treball cooperatiu (**Tercer**)
 2. Impacte dels aliments kilomètrics: La importància socioeconòmica i ambiental dels consums locals i de temporada (**Tercer**)
 3. Les diferències entre els diferents models de producció i de consum. Canvis a desenvolupar per a fer-los més sostenibles (**Quart**)
 4. Abús del sucre en la dieta occidental: L'abús dels sucres a la dieta i idees per a un canvi d'hàbits (**Quart**)
- Tercer cicle de Primària (10/11-11/12 anys):
 1. Relació entre estils de vida i consum amb la sostenibilitat ambiental i justícia social (especialment entre països enriquits i empobrits) (**Cinquè**)
 2. El problema del malbaratament alimentari i les iniciatives que es poden posar en marxa per a minimitzar-lo (**Cinquè**)
 3. El funcionament del sistema agroindustrial i les alternatives existents (**Sisè**)
 4. La importància dels aliments de temporada i els hàbits alimentaris (**Sisè**)
 5. La importància de consumir productes de proximitat (**Sisè**)

⁵ FUHEM és una fundació independent sense ànim de lucre que promou la justícia social, la profundització de la democràcia i la sostenibilitat ambiental, a través de l'activitat educativa i del treball en temes ecosocials.

7. Abordar les competències ecosocials des del currículum

Idealment, el desenvolupament de la proposta que es consideri més adient a cada centre ha d'acabar resultant, després d'un procés més llarg o més curt, en el trasllat dels continguts ecosocials al currículum, interrelacionant-los amb la resta de continguts de les diferents àrees de coneixement i així treballar-los al llarg del curs de manera transversal.

7.1. Llistat de competències ecosocials

Hi ha àrees més susceptibles de ser abordades des de la perspectiva ecosocial i per simplificar, en aquestes es posarà el focus. Això no vol dir que la resta d'àrees no s'hagin d'abordar transversalment des d'aquesta perspectiva, això dependrà en tot cas dels objectius fixats o de les habilitats i coneixements que tingui el personal docent de donar-li aquest enfoc.

On es proposa la integració de competències/capacitats a tenir en compte doncs és, en el cas d'educació infantil, en les àrees de *Descoberta d'un mateix* i *Descoberta de l'entorn*. Per primària, la proposta és per les àrees de *Coneixement del medi natural*, *Coneixement del medi social i cultural* i per *Valors socials i cívics*. A l'**annex** es pot trobar el llistat de competències amb enfoc ecosocial per cada curs i cadascuna d'aquestes àrees.

L'elaboració d'aquesta llista és una adaptació a la LEC d'una proposta de FUHEM "[Educar para la transformación ecosocial. Orientaciones para la incorporación de la dimension ecosocial al currículo.](#)" (FUHEM, 2018), un treball molt recomanable, on es fa una proposta de currículum ecosocial basat en la LOMCE⁶ amb gran detall.

7.2. Blocs temàtics principals

Finalment, i tenint en compte que l'alimentació és l'eix vertebrador pel desenvolupament de les competències, es destaquen tres **blocs temàtics** relacionats amb aquesta que no poden deixar d'abordar-se, adaptant en seu contingut a cada curs. La meta és aconseguir que nens i nenes tinguin una visió àmplia de tot allò que implica el sistema alimentari de la societat en la què vivim, i des d'aquests blocs estirar el fil tant com es cregui oportú per abordar les competències que es detallen a l'**annex**. Per fer-ho és fonamental que el professorat es faci seva la idea i es formi, si ho considera necessari.

Per tractar aquests blocs es proposa seguir la seqüència: **Model imperant, alternativa, casos d'èxit i pràctica**. La manera com es proposa que es tractin aquestes temes és explicant el model que predomina en la societat del consum, mostrar formes de fer alternatives i pràctiques existents (sempre de la manera més vivencial possible) i explicar i visitar casos d'èxit i econòmicament sostenibles per finalment desenvolupar una pràctica relacionada amb el bloc:

Bloc 1. **Producció i consum d'electricitat** (per produir, conservar, transportar, processar i cuinar els aliments)

Bloc 2. **Agricultura, ramaderia i pesca** (principal font d'aliments)

Bloc 3. **Residus i malbaratament** (dels aliments)

⁶ Ley Orgánica 8/2013, de 9 de diciembre, para la mejora de la calidad educativa.

La guia “Alimentando otros modelos”, comentada a l’apartat 6. “Recursos i fonts d’inspiració de continguts”, pot ser de gran ajuda en el desplegament d’aquests blocs per cada curs.

8. Conclusiones i reptes de futur

Després d’haver fet aquest treball arribo a la conclusió que motius i recusus per tirar endavant propostes d’educació ecosocial a l’escola pública, n’hi ha. És clau un acompanyament a les comunitats educatives per poder integrar aquests canvis. Moltes vegades no es fan per manca d’orientació, temps i/o diners. Això m’ha portat a pensar en la necessitat de professionalitzar la dinamització d’aquests projectes, per dur els aprenentatges d’una escola a la següent. Es podria oferir com a servei de la pròpia administració mitjançant subvencions o buscar finançament establint aliances estratègiques amb agents que en treguin un profit per la seva responsabilitat social corporativa.

La propera passa que albiro és la de dinamitzar una proposta per fer un projecte de transformació ecosocial del currículum a l’escola on van el meu fill i la meua filla, aprofitant l’energia de la nova direcció. Un cop avaluat el resultat, posar-me en contacte amb les AFA d’altres escoles públiques de Barcelona, per engegar nous grups motors per noves propostes.

9. Bibliografia

- Gutiérrez Bastida, J. M. (2019). Antropoceno: tiempo para la ética ecosocial y la educación ecociudadana. Revista de Educación Social, RES. Disponible a: https://eduso.net/res/wp-content/uploads/2020/06/antropocebo_res_28.pdf (accés juny 2021)
- Llerena G. i Espinet, M. (2017). Agroecología Escolar. Ed. Pol·len.
- Assadourian, E. (2017). Educacion Ecosocial: cómo educar frente a la crisis ecológica. Introducció de l’Informe Anual del Worldwatch Institute, Barcelona. Ed. Icaria. Disponible a: <https://www.fuhem.es/wp-content/uploads/2018/04/SitMundo-2017-EducacionEcosocial-E.Assadourian.pdf> (accés juny 2021)
- Díaz-Salazar, R. (2016). Educación y cambio ecosocial. Del yo interior al activisme ciudadano. Ed. PPC. Disponible a: http://ecat.server.grupo-sm.com/ecat_Documentos/AR176484_009964.pdf (accés juny 2021)
- García, A. (2017). Otra educación ya es posible. Introducción a las pedagogias alternativas. Ed. Litera. Albuixech.
- Freire, H. (2020) Declaració al programa de ràdio Hoy por Hoy Madrid del 16 de gener del 2020. Disponible a: https://cadenaser.com/emisora/2020/01/16/radio_madrid/1579196325_783548.html (accés juny 2021)
- Fresneda, C (14 de gener de 2014). La naturaleza, esa gran maestra. El Mundo. Disponible a: <https://www.elmundo.es/blogs/elmundo/ecoheroes/2014/01/24/la-naturaleza-esa-gran-maestra.html> (accés juliol 2021)
- Carmona, R. (16 de juny de 2018). ¿Sabías que existí el síndrome por déficit de naturaleza? La Vanguardia. Disponible a: <https://www.lavanguardia.com/vivo/lifestyle/20180616/45121542614/sabias-que-existe-el-sindrome-por-deficit-de-naturaleza.html> (accés juny 2021)

- Carnicer, A. i Grimal, S. (3 de maig de 2014). Cent anys de l'Escola del Bosc, la primera escola municipal de Barcelona. CCMA, 324. Disponible a: <https://www.ccma.cat/324/cent-any-de-lescola-del-bosc-la-primera-escola-municipal-de-barcelona/noticia/2386793/> (accés maig 2021)
- Peralta, J. (2017). La Escuela de Tiriez, una escuela para el pueblo, 1968-1986. Ed. A.C. Museo del Niño. Albacete. Disponible a: https://www.museodelnino.es/wp-content/uploads/2018/09/Cuaderno-22_La-escuela-rural-de-Tiriez.pdf (accés maig 2021)
- GENCAT (2017). Currículum educació primària. Ed. Servei de Comunicació i Publicacions de la Generalitat de Catalunya. Disponible a : <http://educacio.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions/colleccions/curriculum/curriculum-ed-primaria.pdf> (accés juny 2021)
- Bosch, E. (2009). Un lloc anomenat escola. Editorial Graó, Barcelona.
- FUHEM (2018). Educar para la transformación ecosocial. Orientaciones para la incorporación de la dimensión ecosocial al currículo, Ed. FUHEM. Madrid.
- DGCP (2019). Formar per transformar. La Xarxa de Competències Bàsiques, un model de professionalització docent. Ed. Gabinet Tècnic del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya. Disponible a: <http://educacio.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions/colleccions/competencies-basiques/primaria/formar-transformar.pdf> (accés juny 2021)
- GENCAT (2021). Documents per a l'organització i la gestió dels centres. Projecte educatiu de centre (curs 2021- 2022). Ed. Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya. Disponible a: https://documents.espai.educacio.gencat.cat/IPCNormativa/DOIGC/DOIGC_Projecte.pdf (accés juliol 2021)

10. Annex

ETAPA DE SEGON CICLE D'EDUCACIÓ INFANTIL

2.1.Segon cicle d'Infantil – Àrea Descoberta de l'entorn

Afrontar i regular els conflictes

Assumir la ecodependència de l'ésser humà

Comprendre la importància de tenir cura, mantenir, conservar i millorar el que ens envolta valorant les conseqüències de no fer-ho

Comprendre les raons per les quals les espècies apareixen, sobreviuen o s'extingeixen

Comprendre que no tot és reparable

Comprendre què són les cures i reconèixer la divisió sexual de la feina

Concebre la contaminació com a causa de la pèrdua de biodiversitat

Conèixer com arriba l'aigua a les nostres vivendes

Conèixer el canvi climàtic

Conèixer el paper de l'home i la dona al llarg de la història

Conèixer el territori on es viu i la seva gent

Conèixer l'existència d'altres éssers vius diferents a l'ésser humà

Conèixer la funció i varietat d'éssers vius

Conèixer les causes del canvi climàtic

Conèixer les conseqüències del canvi climàtic

Conèixer les línies claus per conservar la biodiversitat

Conèixer les principals fonts de contaminació de l'aigua i els seus impactes

Conèixer els diferents mitjans de transport

Conèixer, més enllà dels estereotips, diferents cultures presents en les seves vides

Crear consciència del que passa si treus a un animal del seu hàbitat natural i el perill que pot comportar per a les persones i els propis animals

Cuidar i respectar l'entorn natural més proper

Cultivar la curiositat i la capacitat d'aprenentatge

Desenvolupar l'austeritat individual

Identificar la petjada de cures pròpia

Motivar-se per utilitzar transports no contaminants

Potenciar l'empatia amb la resta d'éssers vius i el medi físic

Reconèixer la diversitat de llars i famílies

Reconèixer l'equivalència i dignitat de totes les persones més enllà del seu sexe / gènere

Reconèixer els drets de tots els éssers vius

Reconèixer que les accions col·lectives són més potents que les individuals

Reconèixer quins treballs són necessaris per al sosteniment de la vida (humana i no humana) i qui els realitza

Respectar aquells animals i plantes que potser ens disgusten

Saber com la disponibilitat d'aigua per als éssers vius es pot veure minvada per les obres hidràuliques i la contaminació

Saber on reparar i reciclar diferents objectes

Sensibilitzar-se sobre les condicions de vida dels animals domèstics

Sensibilitzar-se sobre les condicions de vida dels animals establats

Tenir motivació per lluitar contra situacions d'injustícia

Tenir una relació cordial amb qui interaccionem habitualment percebent la diferència com una cosa normal

Valorar l'impacte mediambiental diferencial dels diferents mitjans de transport

Valorar la bellesa de la diversitat dels éssers vius que viuen en el seu hàbitat natural

Valorar la forma en què la pèrdua d'un ésser viu afecta un ecosistema i la supervivència d'altres éssers vius

Valorar la idea que les persones han de viure en harmonia amb les altres espècies, la seva pròpia i les formacions naturals del planeta

Valorar la importància d'afrontar i regular els conflictes

Valorar la importància de l'aigua i el seu ús responsable

Valorar les tasques de cures

Valorar els treballs de cura de la vida com a imprescindibles

Valorar que el més gran o el més ràpid no és necessàriament el més important

Valorar que els animals tenen, al menys, dret a un bon tracte

Valorar que tothom té els mateixos drets

Veure la vida com a dependent de la vida d'el Sol

2.2.Segon cicle d'Infantil – Àrea Descoberta d'un mateix

Adquirir una bona regulació emocional

Analitzar el menú escolar des d'una perspectiva saludable i sostenible

Comprendre els sentiments i les emocions

Comprendre que som éssers vulnerables

Comprendre que tots els éssers humans són, en major o menor mesura, dependents

Conèixer elements d'una dieta saludable, justa i sostenible

Conèixer les fruites i verdures de cada temporada

Conèixer les normes de diferents entorns socials

Conèixer, més enllà dels estereotips, diferents cultures presents en les seves vides

Considerar que viure en entorns diversos permet aprendre més

Desenvolupar el cos i la ment de manera equilibrada

Desenvolupar l'autoestima

Desenvolupar l'autonomia des de la interdependència

Desenvolupar la capacitat d'empatitzar amb el dolor dels altres

Desenvolupar l'empatia

Desenvolupar la identitat pròpia de forma autònoma

Desenvolupar la inclusió

Desenvolupar les habilitats socials

Desenvolupar tolerància a la frustració

Desenvolupar una adequada expressió escrita, oral i artística d'arguments i sentiments

Gaudir de formes d'oci alternatives a l'consum

Identificar les diferents emocions i les seves manifestacions

Identificar les nostres pròpies necessitats

Identificar i reduir els prejudicis que tenim davant d'altres persones

Arribar a acords de forma participativa

Realitzar una escolta activa

Reconèixer com volem que ens tractin i com necessitem tractar-nos per a una vida bona

Reconèixer les diferències humanes i no posar èmfasi en la uniformitat

Saber diferenciar entre necessitats i desitjos

Sensibilitzar-se davant els impactes a tots els nivells del menjar escombraries

Tenir una relació cordial amb qui interaccionem habitualment percebent la diferència com una cosa normal

Prendre consciència del funcionament del cos i del concepte de salut

Valorar les dimensions i les conseqüències del malbaratament alimentari

Valorar les tasques de cures

Valorar el que aporta tenir propostes diverses

Valorar els errors com a font d'aprenentatge

Valorar els treballs de cura de la vida com a imprescindibles

ETAPA D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA

2.3.1r de Primària -Àrea de Coneixement del medi natural

Comprendre que som éssers vulnerables

Adquirir una bona regulació emocional

Comprendre els sentiments i les emocions

Comprendre què són les cures i reconèixer la divisió sexual de la feina

Concebre la contaminació com a causa de la pèrdua de biodiversitat

Conèixer el cicle dels aliments

Conèixer el comerç internacional d'espècies en perill d'extinció

Conèixer elements d'una dieta saludable, justa i sostenible

Conèixer l'existència d'altres éssers vius diferents a l'ésser humà

Conèixer la funció i varietat d'éssers vius

Conèixer les bases de la producció agroecològica

Conèixer les fruites i verdures de cada temporada

Conèixer les línies claus per conservar la biodiversitat

Conèixer quines coses es produeixen i quines coses es requereixen en el sistema alimentari

Cuidar i respectar l'entorn natural més proper

Conrear aliments hortícoles de forma ecològica

Desenvolupar el cos i la ment de manera equilibrada

Desenvolupar l'autoestima

Desenvolupar l'autonomia des de la interdependència

Desenvolupar la capacitat d'empatitzar amb el dolor dels altres

Desenvolupar l'empatia

Desenvolupar la identitat pròpia de forma autònoma

Desenvolupar la intel·ligència vital

Desenvolupar les habilitats socials

Desenvolupar tolerància a la frustració

Identificar les diferents emocions i les seves manifestacions

Identificar i reduir els prejudicis que tenim davant d'altres persones

Interioritzar el concepte de límit i les seves implicacions

Millorar la resiliència personal

Potenciar l'empatia amb la resta d'éssers vius i el medi físic

Reconèixer com volem que ens tractin i com necessitem tractar-nos per a una vida bona

Reconèixer l'equivalència i dignitat de totes les persones més enllà del seu sexe / gènere

Reconèixer les similituds que tenim amb les persones que considerem "diferents" i les diferències amb les que percebem com "similars"

Reconèixer els drets de tots els éssers vius

Respectar aquells animals i plantes que potser ens disgusten

Sensibilitzar-se davant els impactes a tots els nivells del menjar escombraries

Sensibilitzar-se sobre les condicions de vida dels animals domèstics

Sensibilitzar-se sobre les condicions de vida dels animals establats

Tenir motivació per lluitar contra situacions d'injustícia

Tenir una relació cordial amb qui interaccionem habitualment percebent la diferència com una cosa normal

Tenir una visió crítica de la idea que la Terra està per ser controlada i explotada pels éssers humans

Prendre consciència del funcionament del cos i del concepte de salut

Valorar la bellesa de la diversitat dels éssers vius que viuen en el seu hàbitat natural

Valorar la forma en què la pèrdua d'un ésser viu afecta un ecosistema i la supervivència d'altres éssers vius

Valorar la idea que les persones han de viure en harmonia amb les altres espècies, la seva pròpia i les formacions naturals del planeta

Valorar les dimensions i les conseqüències del malbaratament alimentari

Valorar les implicacions en la nostra salut de l'alimentació agroindustrial

Valorar les tasques de cures

Valorar els errors com a font d'aprenentatge

Valorar que el més gran o el més ràpid no és necessàriament el més important

Valorar que els animals tenen, al menys, dret a un bon tracte

2.4.1r de primària -Àrea de Coneixement del medi social i cultural

Afrontar i regular els conflictes

Comprendre que no tot és reparable

Comprendre que som éssers vulnerables

Comprendre que tots els éssers humans són, en major o menor mesura, dependents

Comprometre amb els éssers humans i amb la resta d'éssers vius

Conèixer algunes de les vulneracions de drets humans al seu país i a la resta del món

Conèixer com arriba l'aigua a les nostres vivendes

Conèixer el canvi climàtic

Conèixer el cicle de l'aigua

Conèixer el sistema dels drets humans

Conèixer el territori on es viu i la seva gent

Conèixer la naturalesa no necessàriament negativa de l'conflicte

Conèixer les causes del canvi climàtic

Conèixer les conseqüències del canvi climàtic

Conèixer les normes de diferents entorns socials

Conèixer les principals fonts de contaminació de l'aigua i els seus impactes

Conèixer els procediments i eines que permeten que els països, les comunitats, els centres escolars i les famílies siguin més democràtics

Conèixer què és l'efecte hivernacle

Considerar la titularitat pública o comú de molts béns

Contribuir a la creació d'un sentit de pertinença compartit

Desenvolupar l'assertivitat

Desenvolupar l'austeritat individual

Desenvolupar l'equitat

Desenvolupar la inclusió

Desenvolupar la solidaritat

Desenvolupar tolerància a la frustració

Entendre la inclusió com un procés en el qual s'incrementa la participació de tot el món

Entendre la participació com un deure i un dret

Gestionar de manera no-violenta dels conflictes

Identificar on donar diferents béns

Identificar on són els centres de reciclatge de diferents objectes

Identificar estereotips i rols de gènere

Identificar la petjada de cures pròpia

Interioritzar el concepte de límit i les seves implicacions

Arribar a acords de forma participativa

Poder contribuir a augmentar els sentiments d'autovaloració de les persones amb baixa autoestima

Realitzar una escolta activa

Reconèixer la diversitat de llars i famílies

Reconèixer que les accions col·lectives són més potents que les individuals

Relacionar la solidaritat amb cedir, delegar, donar suport i no només compartir

Saber com la disponibilitat d'aigua per als éssers vius es pot veure minvada per les obres hidràuliques i la contaminació

Saber on reparar i reciclar diferents objectes

Ser conscient de com la vida de la gent en una part del món afecta la resta

Solidaritzar-se amb les persones (i éssers) que ens resulten més properes però també amb les percebudes com a més llunyanes

Tenir criteris sobre les mesures reparadores adequats en els centres escolars, les famílies i en la societat

Tenir criteris sobre què consums poden ser injustos en l'actual context d'escassetat de recursos

Tenir l'habilitat per reparar i reciclar diferents objectes

Tenir una relació cordial amb qui interaccionem habitualment percebent la diferència com una cosa normal

Valorar la donació dels béns que ja no es necessiten

Valorar la idea que les persones han de viure en harmonia amb les altres espècies, la seva pròpia i les formacions naturals del planeta

Valorar la importància d'afrontar i regular els conflictes

Valorar la importància de l'aigua i el seu ús responsable

Valorar la importància del respecte dels drets aliens

Valorar la impossibilitat d'aconseguir el bé comú si cada persona es comporta egoïstament

Valorar el que aporta tenir propostes diverses

Valorar els treballs de cura de la vida com a imprescindibles

Valorar que no es pot aconseguir el bé comú actuant de forma individualista

Valorar que tothom té els mateixos drets

2.5.1r de Primària -Àrea de Valors socials i cívics

Adquirir motivació d'assoliment

Adquirir una bona regulació emocional

Afrontar i regular els conflictes

Comprendre la importància de tenir cura, mantenir, conservar i millorar el que ens envolta valorant les conseqüències de no fer-ho

Comprendre els sentiments i les emocions

Comprendre què són les cures i reconèixer la divisió sexual de la feina

Concebre la contaminació com a causa de la pèrdua de biodiversitat

Concebre que coordinant a col·lectiu tenim més capacitat de fer coses

Conèixer el canvi climàtic

Conèixer el sistema dels drets humans

Conèixer les causes del canvi climàtic

Conèixer les normes de diferents entorns socials

Conèixer què és l'efecte hivernacle

Construir entorns en què es puguin desenvolupar els valors ecosocials

Contribuir a la creació d'un sentit de pertinença compartit

Cuidar i respectar l'entorn natural més proper

Desenvolupar el cos i la ment de manera equilibrada

Desenvolupar habilitats per a treballar des del que ens uneix amb altres persones

Desenvolupar l'assertivitat

Desenvolupar l'autoestima

Desenvolupar l'autonomia des de la interdependència

Desenvolupar la capacitat d'empatitzar amb el dolor dels altres

Desenvolupar la creativitat

Desenvolupar l'empatia

Desenvolupar l'equitat

Desenvolupar la flexibilitat i la creativitat

Desenvolupar la identitat pròpia de forma autònoma

Desenvolupar la inclusió

Desenvolupar la intel·ligència vital

Desenvolupar la solidaritat

Desenvolupar les habilitats socials

Desenvolupar les múltiples intel·ligències

Desenvolupar tolerància a la frustració

Gestionar de manera no-violenta dels conflictes

Identificar estereotips i rols de gènere

Identificar les diferents emocions i les seves manifestacions

Identificar les nostres pròpies necessitats

Identificar i reduir els prejudicis que tenim davant d'altres persones

Interioritzar el concepte de límit i les seves implicacions

Arribar a acords de forma participativa

Fer servir tècniques no violentes de gestió de conflictes

Motivar-se per utilitzar transports no contaminants

Potenciar l'empatia amb la resta d'éssers vius i el medi físic

Realitzar una escolta activa

Reconèixer com volem que ens tractin i com necessitem tractar-nos per a una vida bona

Reconèixer l'equivalència i dignitat de totes les persones més enllà del seu sexe / gènere

Reconèixer les similituds que tenim amb les persones que considerem "diferents" i les diferències amb les que percebem com "similars"

Reconèixer els drets de tots els éssers vius

Reconèixer que les accions col·lectives són més potents que les individuals

Relacionar la solidaritat amb cedir, delegar, donar suport i no només compartir

Saber diferenciar entre necessitats i desitjos

Solidaritzar-se amb les persones (i éssers) que ens resulten més properes però també amb les percebudes com a més llunyanes

Tenir confiança en les pròpies capacitats i en les col·lectives

Tenir un bon tracte (cura i autocura)

Tenir una relació cordial amb qui interaccionem habitualment percebent la diferència com una cosa normal

Prendre consciència del funcionament del cos i del concepte de salut

Valorar el paper del malbaratament en la generació de residus i en la contaminació

Valorar la idea que les persones han de viure en harmonia amb les altres espècies, la seva pròpia i les formacions naturals del planeta

Valorar la importància d'afrontar i regular els conflictes

Valorar la importància de conservar els ecosistemes i la resta d'éssers vius

Valorar la importància del respecte dels drets aliens

Valorar el que aporta tenir propostes diverses

Valorar els errors com a font d'aprenentatge

Valorar que no es pot aconseguir el bé comú actuant de forma individualista

Valorar que tothom té els mateixos drets

2.6.2n de Primària -Àrea de Coneixement del medi natural

Analitzar el menú escolar des d'una perspectiva saludable i sostenible

Compostar els residus orgànics

Comprendre que tots els éssers humans són, en major o menor mesura, dependents

Comprometre amb els éssers humans i amb la resta d'éssers vius

Concebre la contaminació com a causa de la pèrdua de biodiversitat

Concebre que la ciència i la tecnologia tenen límits

Conèixer algunes dones rellevants de la història
 Conèixer el cicle dels aliments
 Conèixer el comerç internacional d'espècies en perill d'extinció
 Conèixer el concepte de petjada ecològica
 Conèixer el funcionament dels principals serveis públics sanitaris
 Conèixer el paper de l'energia i els recursos disponibles a la història de la humanitat
 Conèixer el paper de l'home i la dona al llarg de la història
 Conèixer el recorregut complet d'alguns objectes que es fan servir quotidianament
 Conèixer la funció i varietat d'éssers vius
 Conèixer la motxilla ecològica de les tecnologies que fem servir
 Conèixer les aplicacions més importants dels materials més rellevants
 Conèixer les energies renovables i no renovables
 Conèixer les línies claus per conservar la biodiversitat
 Conèixer les temporades de sembra i recol·lecció dels principals vegetals
 Conèixer els diferents mètodes de transformació de les matèries primeres i la seva procedència per a béns d'ús habitual
 Conèixer els requeriments d'aigua, de sol i d'abonament
 Conèixer mètodes ecològics de control de plagues
 Conèixer quines coses es produeixen i quines coses es requereixen en el sistema alimentari
 Considerar la titularitat pública o comú de molts béns
 Considerar que, si tothom consumís a el ritme dels Estats més enriquits, farien falta diversos planetes per sobreviure
 Conrear aliments hortícoles de forma ecològica
 Desenvolupar el cos i la ment de manera equilibrada
 Desenvolupar la creativitat
 Elaborar una dieta saludable, justa i sostenible
 Identificar on donar diferents béns
 Identificar on són els centres de reciclatge de diferents objectes
 Interioritzar el concepte de límit i les seves implicacions
 Poder reduir el consum de materials i energia o buscar alternatives sostenibles i justes sense desatendre necessitats bàsiques
 Potenciar l'empatia amb la resta d'éssers vius i el medi físic
 Reconèixer l'equivalència i dignitat de totes les persones més enllà del seu sexe / gènere
 Reconèixer els drets de tots els éssers vius

Relacionar el cicle dels aliments amb el de l'aigua

Relacionar el cicle dels aliments amb l'existència d'ecosistemes equilibrats

Respectar aquells animals i plantes que potser ens disgusten

Saber on reparar i reciclar diferents objectes

Sensibilitzar-se davant els impactes a tots els nivells del menjar escombraries

Sensibilitzar-se sobre les condicions de vida dels animals establats

Ser conscient de com la vida de la gent en una part del món afecta la resta

Tenir l'habilitat per reparar i reciclar diferents objectes

Tenir una visió crítica de la idea que la Terra està per ser controlada i explotada pels éssers humans

Prendre consciència que multitud de productes poden no estar disponibles en un futur

Prendre consciència del funcionament del cos i del concepte de salut

Valorar l'impacte mediambiental diferencial dels diferents mitjans de transport

Valorar el paper del malbaratament en la generació de residus i en la contaminació

Valorar la bellesa de la diversitat dels éssers vius que viuen en el seu hàbitat natural

Valorar la donació dels béns que ja no es necessiten

Valorar la forma en què la pèrdua d'un ésser viu afecta un ecosistema i la supervivència d'altres éssers vius

Valorar la idea que les persones han de viure en harmonia amb les altres espècies, la seva pròpia i les formacions naturals del planeta

Valorar les dimensions i les conseqüències del malbaratament alimentari

Valorar les implicacions en la nostra salut de l'alimentació agroindustrial

Valorar els treballs de cura de la vida com a imprescindibles

Valorar que el més gran o el més ràpid no és necessàriament el més important

Valorar que els animals tenen, al menys, dret a un bon tracte

Valorar que els descobriments cada vegada són més difícils de realitzar

Valorar que els resultats de les investigacions es veuen influïts pels éssers humans

2.7.2n de Primària -Àrea de Coneixement del medi social i cultural

Comprometre amb els éssers humans i amb la resta d'éssers vius

Conèixer el canvi climàtic

Conèixer el fenomen de persones desplaçades per causes econòmiques

Conèixer el grau de dependència de recursos naturals per part de les nostres societats / economies

Conèixer l'increment en l'ús del vehicle privat motoritzat

Conèixer les causes del canvi climàtic

Conèixer les conseqüències del canvi climàtic
 Conèixer les diferències entre la vida rural i la urbana
 Conèixer les principals fonts de contaminació de l'aigua i els seus impactes
 Conèixer els canvis en els patrons de migració en la història
 Conèixer els diferents mitjans de transport
 Conèixer els requeriments energètics i materials per al manteniment de les ciutats
 Conèixer per què la gent es desplaça
 Conèixer què és l'efecte hivernacle
 Conèixer, més enllà dels estereotips, diferents cultures presents en les seves vides
 Considerar que, si tothom consumís a el ritme dels Estats més enriquits, farien falta diversos planetes per sobreviure
 Conrear aliments hortícoles de forma ecològica
 Desenvolupar la capacitat d'empatitzar amb el dolor dels altres
 Desenvolupar l'empatia
 Entendre que la degradació ambiental desplaça a les persones
 Entendre que les persones es desplacen per satisfer necessitats bàsiques
 Entendre que els conflictes bèl·lics desplacen a persones
 Interioritzar el concepte de límit i les seves implicacions
 Motivar-se per utilitzar transports no contaminants
 Poder reduir el consum de materials i energia o buscar alternatives sostenibles i justes sense desatendre necessitats bàsiques
 Potenciar l'empatia amb la resta d'éssers vius i el medi físic
 Reconèixer la divisió sexual de la feina
 Saber com la disponibilitat d'aigua per als éssers vius es pot veure minvada per les obres hidràuliques i la contaminació
 Valorar l'impacte mediambiental diferencial dels diferents mitjans de transport
 Valorar la idea que les persones han de viure en harmonia amb les altres espècies, la seva pròpia i les formacions naturals del planeta
 Valorar la importància de l'aigua i el seu ús responsable
 Valorar la importància del lloc d'origen per a moltes persones
 Valorar què és el que fa bo un lloc per viure
 Veure la vida com a dependent dels fluxos d'energia que parteixen del Sol

2.8.2n de Primària -Àrea de Valors socials i cívics

Construir entorns en què es puguin desenvolupar els valors ecosocials

Adquirir motivació d'assoliment

Adquirir una bona regulació emocional

Afrontar i regular els conflictes

Comprendre la importància de tenir cura, mantenir, conservar i millorar el que ens envolta valorant les conseqüències de no fer-ho

Comprendre els sentiments i les emocions

Comprendre que no tot és reparable

Comprendre què són les cures i reconèixer la divisió sexual de la feina

Comprometre amb un repartiment just i equitatiu dels treballs que sostenen la vida

Concebre la igualtat en la diversitat

Concebre que coordinant a col·lectiu tenim més capacitat de fer coses

Conèixer el canvi climàtic

Conèixer la naturalesa no necessàriament negativa de l'conflicte

Conèixer les causes del canvi climàtic

Conèixer les normes de diferents entorns socials

Conèixer els estils d'enfrontament al conflicte

Conèixer què és l'efecte hivernacle

Considerar que viure en entorns diversos permet aprendre més

Desenvolupar habilitats per a treballar des del que ens uneix amb altres persones

Desenvolupar l'assertivitat

Desenvolupar l'autoestima

Desenvolupar l'autonomia des de la interdependència

Desenvolupar la capacitat d'empatitzar amb el dolor dels altres

Desenvolupar la creativitat

Desenvolupar l'empatia

Desenvolupar l'equitat

Desenvolupar la flexibilitat i la creativitat

Desenvolupar la identitat pròpia de forma autònoma

Desenvolupar la inclusió

Desenvolupar la intel·ligència vital

Desenvolupar la solidaritat

Desenvolupar les habilitats socials

Desenvolupar les múltiples intel·ligències

Desenvolupar tolerància a la frustració

Desenvolupar una adequada expressió escrita, oral i artística d'arguments i sentiments

Entendre la inclusió com una cosa que té a veure amb totes les persones independentment de les seves capacitats

Entendre la inclusió com un procés en el qual s'incrementa la participació de tot el món

Entendre la participació com un deure i un dret

Formular propostes sobre els criteris amb què s'han de repartir els treballs de cures

Gestionar de manera no-violenta dels conflictes

Identificar estereotips i rols de gènere

Identificar les diferents emocions i les seves manifestacions

Identificar les nostres pròpies necessitats

Identificar i reduir els prejudicis que tenim davant d'altres persones

Interioritzar el concepte de límit i les seves implicacions

Arribar a acords de forma participativa

Fer servir tècniques no violentes de gestió de conflictes

Mostra en les seves accions quotidianes com exercir una ciutadania responsable

Motivar-se per utilitzar transports no contaminants

Poder reduir el consum de materials i energia o buscar alternatives sostenibles i justes sense desatendre necessitats bàsiques

Potenciar l'empatia amb la resta d'éssers vius i el medi físic

Realitzar una escolta activa

Reconèixer com volem que ens tractin i com necessitem tractar-nos per a una vida bona

Reconèixer la divisió sexual de la feina

Reconèixer l'equivalència i dignitat de totes les persones més enllà del seu sexe / gènere

Reconèixer les diferències humanes i no posar èmfasi en la uniformitat

Reconèixer les similituds que tenim amb les persones que considerem "diferents" i les diferències amb les que percebem com "similars"

Reconèixer que les accions col·lectives són més potents que les individuals

Reconèixer quins treballs són necessaris per al sosteniment de la vida (humana i no humana) i qui els realitza

Relacionar la solidaritat amb cedir, delegar, donar suport i no només compartir

Relacionar els drets amb la idea de ciutadania global

Saber diferenciar entre necessitats i desitjos

Solidaritzar-se amb les persones (i éssers) que ens resulten més properes però també amb les percebudes com a més llunyanes

Tenir confiança en les pròpies capacitats i en les col·lectives

Tenir un bon tracte (cura i autocura)

Tenir una relació cordial amb qui interaccionem habitualment percebent la diferència com una cosa normal

Prendre consciència del funcionament del cos i del concepte de salut

Valorar el paper del malbaratament en la generació de residus i en la contaminació

Valorar la importància d'afrontar i regular els conflictes

Valorar la importància de conservar els ecosistemes i la resta d'éssers vius

Valorar la importància del respecte dels drets aliens

Valorar la impossibilitat d'aconseguir el bé comú si cada persona es comporta egoistament

Valorar el que aporta tenir propostes diverses

Valorar els errors com a font d'aprenentatge

Valorar que no es pot aconseguir el bé comú actuant de forma individualista

Valorar que tothom té els mateixos drets

2.9.3r de Primària -Àrea de Coneixement del medi natural

Compostar els residus orgànics

Comprendre els sentiments i les emocions

Comprendre que qualsevol persona pot patir discriminació en algun moment de la seva vida

Comprendre que l'energia té diferents formes

Comprendre que no tot és reparable

Comprendre que som éssers vulnerables

Comprendre que tots els éssers humans són, en major o menor mesura, dependents

Comprometre amb els éssers humans i amb la resta d'éssers vius

Concebre la contaminació com a causa de la pèrdua de biodiversitat

Concebre que la ciència i la tecnologia tenen límits

Conèixer el cicle dels aliments

Conèixer el comerç internacional d'espècies en perill d'extinció

Conèixer el concepte de petjada ecològica

Conèixer el paper de l'energia i els recursos disponibles a la història de la humanitat

Conèixer el paper de l'home i la dona al llarg de la història

Conèixer el recorregut complet d'alguns objectes que es fan servir quotidianament

Conèixer la funció i varietat d'éssers vius

Conèixer la motxilla ecològica de les tecnologies que fem servir

Conèixer les aplicacions més importants dels materials més rellevants

Conèixer les energies renovables i no renovables

Conèixer les línies claus per conservar la biodiversitat

Conèixer les temporades de sembra i recol·lecció dels principals vegetals

Conèixer els diferents mètodes de transformació de les matèries primeres i la seva procedència per a béns d'ús habitual

Conèixer els esforços de conservació d'espècies en el seu país i a tot el món

Conèixer els requeriments d'aigua, de sol i d'abonament

Conèixer mètodes ecològics de control de plagues

Conèixer quines coses es produeixen i quines coses es requereixen en el sistema alimentari

Considerar que, si tothom consumís a el ritme dels Estats més enriquits, farien falta diversos planetes per sobreviure

Conrear aliments hortícoles de forma ecològica

Desenvolupar el cos i la ment de manera equilibrada

Elaborar una dieta saludable, justa i sostenible

Identificar on donar diferents béns

Identificar on són els centres de reciclatge de diferents objectes

Identificar la petjada de cures pròpia

Identificar les diferents emocions i les seves manifestacions

Interioritzar el concepte de límit i les seves implicacions

Poder reduir el consum de materials i energia o buscar alternatives sostenibles i justes sense desatendre necessitats bàsiques

Potenciar l'empatia amb la resta d'éssers vius i el medi físic

Prevenir la mala salut manejant múltiples factors

Reconèixer com volem que ens tractin i com necessitem tractar-nos per a una vida bona

Reconèixer els drets de tots els éssers vius

Reconèixer quins treballs són necessaris per al sosteniment de la vida (humana i no humana) i qui els realitza

Relacionar el cicle dels aliments amb el de l'aigua, el nitrogen i el carboni

Relacionar el cicle dels aliments amb l'existència d'ecosistemes equilibrats

Relacionar pobresa, malalties i escassetat, i qualitat d'aliments i aigua

Relacionar problemes de salut amb models alimentaris insans

Respectar aquells animals i plantes que potser ens disgusten

Saber d'on prové l'energia dels nostres cossos

Saber on reparar i reciclar diferents objectes

Saber què és un producte ecològic

Sensibilitzar-se davant els impactes a tots els nivells del menjar escombraries

Sensibilitzar-se sobre les condicions de vida dels animals establats

Tenir l'habilitat per reparar i reciclar diferents objectes

Tenir una visió crítica de la idea que la Terra està per ser controlada i explotada pels éssers humans

Prendre consciència que multitud de productes poden no estar disponibles en un futur

Prendre consciència del funcionament del cos i del concepte de salut

Prendre consciència del funcionament del cos i del concepte de salut

Valorar el paper del malbaratament en la generació de residus i en la contaminació

Valorar el sentit social del baix consum de carn, del vegetarianisme i del veganisme

Valorar la bellesa de la diversitat dels éssers vius que viuen en el seu hàbitat natural

Valorar la donació dels béns que ja no es necessiten

Valorar la forma en què la pèrdua d'un ésser viu afecta un ecosistema i la supervivència d'altres éssers vius

Valorar la idea que les persones han de viure en harmonia amb les altres espècies, la seva pròpia i les formacions naturals del planeta

Valorar la importància de l'aigua i el seu ús responsable

Valorar la importància de l'aigua i el seu ús responsable

Valorar les dimensions i les conseqüències del malbaratament alimentari

Valorar les implicacions en la nostra salut de l'alimentació agroindustrial

Valorar les tasques de cures

Valorar que el més gran o el més ràpid no és necessàriament el més important

Valorar que els animals tenen, al menys, dret a un bon tracte

Valorar que els descobriments cada vegada són més difícils de realitzar

Valorar que els resultats de les investigacions es veuen influïts pels éssers humans

2.10. 3r de Primària -Àrea de Coneixement del medi social i cultural

Conèixer algunes de les vulneracions de drets humans al seu país i a la resta del món

Conèixer el paper de l'energia i els recursos disponibles a la història de la humanitat

Conèixer el paper de l'home i la dona al llarg de la història

Conèixer el territori on es viu i la seva gent

Conèixer la geografia política del món des d'una perspectiva no eurocèntrica

Conèixer la història del món des d'una perspectiva no eurocèntrica

Conèixer les desigualtats de renda i de poder en el món presents i històriques
 Conèixer, més enllà dels estereotips, diferents cultures presents en les seves vides
 Identificar les formes que fan servir altres societats per satisfer les seves necessitats
 Reconèixer la divisió sexual de la feina
 Relacionar els problemes d'accés a un menjar sa i equilibrada amb els nivells de renda i de sobirania
 Saber què és un passaport i per a què serveix
 Sensibilitzar-se davant la fam i la malnutrició al món
 Ser conscient de com la vida de la gent en una part del món afecta la resta
 Tenir criteris sobre què consums poden ser injustos en l'actual context d'escassetat de recursos
 Valorar elements positius de totes les cultures alienes
 Valorar la cartografia i la seva influència en l'imaginari col·lectiu
 Valorar les influències globals en allò que aprenen
 Valorar les raons per les que el vestidor canvia segons el gènere en diferents països

2.11. *3r de Primària -Àrea de Valors socials i cívics*

Adquirir motivació d'assoliment
 Adquirir una bona regulació emocional
 Afrontar i regular els conflictes
 Analitzar de manera crítica els rols i estereotips
 Assumir la eco dependència de l'ésser humà
 Assumir els límits del creixement i del consum en un planeta finit
 Comprendre la importància de tenir cura, mantenir, conservar i millorar el que ens envolta valorant les conseqüències de no fer-ho
 Comprendre els sentiments i les emocions
 Comprendre que qualsevol persona pot patir discriminació en algun moment de la seva vida
 Comprendre que la llibertat individual està limitada per la llibertat de la resta de persones
 Comprendre que no tot és reparable
 Comprendre què són les cures i reconèixer la divisió sexual de la feina
 Comunicar-se de manera eficient
 Concebre la igualtat en la diversitat
 Concebre que coordinant a col·lectiu tenim més capacitat de fer coses
 Conèixer algunes de les vulneracions de drets humans al seu país i a la resta del món
 Conèixer com afecten el racisme i la xenofòbia a les actituds entre les persones i els països

Conèixer el sistema dels drets humans

Conèixer la discriminació persistent històrica cap a persones per condició de classe, gènere, nacionalitat, ètnia, capacitat, aspecte físic, orientació sexual i / o identitat de gènere

Conèixer la naturalesa no necessàriament negativa de l'conflicte

Conèixer les causes del canvi climàtic

Conèixer les normes de diferents entorns socials

Conèixer els estils d'enfrontament al conflicte

Conèixer què és l'efecte hivernacle

Considerar que viure en entorns diversos permet aprendre més

Considerar que, si tothom consumís a el ritme dels Estats més enriquits, farien falta diversos planetes per sobreviure

Construir entorns en què es puguin desenvolupar els valors ecosocials

Contribuir a la creació d'un sentit de pertinença compartit

Cuidar i respectar l'entorn natural més proper

Desenvolupar el cos i la ment de manera equilibrada

Desenvolupar estratègies per prevenir els conflictes en el seu àmbit proper

Desenvolupar habilitats per a treballar des del que ens uneix amb altres persones

Desenvolupar l'assertivitat

Desenvolupar l'autoestima

Desenvolupar l'autonomia des de la interdependència

Desenvolupar la capacitat d'empatitzar amb el dolor dels altres

Desenvolupar la creativitat

Desenvolupar l'empatia

Desenvolupar l'equitat

Desenvolupar la flexibilitat i la creativitat

Desenvolupar la identitat pròpia de forma autònoma

Desenvolupar la inclusió

Desenvolupar la intel·ligència vital

Desenvolupar la justícia

Desenvolupar la solidaritat

Desenvolupar les habilitats socials

Desenvolupar les múltiples intel·ligències

Desenvolupar tolerància a la frustració

Desenvolupar una adequada expressió escrita, oral i artística d'arguments i sentiments

Entendre el significat del racisme i la xenofòbia

Entendre la inclusió com una cosa que té a veure amb totes les persones independentment de les seves capacitats

Entendre la inclusió com la preocupació per la participació tant de persones adultes com d'estudiants

Entendre la inclusió com un procés en el qual s'incrementa la participació de tot el món

Entendre la participació com un deure i un dret

Entendre que hi ha diferents factors que generen desigualtats

Entendre que la vida depèn del conjunt del planeta Terra

Gestionar de manera no-violenta dels conflictes

Identificar estereotips i rols de gènere

Identificar la manera en la qual el sexe i gènere que ens assignen al néixer ens influeix

Identificar les diferents emocions i les seves manifestacions

Identificar les nostres pròpies necessitats

Identificar situacions de discriminació per avortar-les

Identificar i reduir els prejudicis que tenim davant d'altres persones

Interioritzar el concepte de límit i les seves implicacions

Arribar a acords de forma participativa

Fer servir tècniques no violentes de gestió de conflictes

Mostra en les seves accions quotidianes com exercir una ciutadania responsable

Poder comparar els costos humans i els perills de les diferents formes de producció energètica

Poder reduir el consum de materials i energia o buscar alternatives sostenibles i justes sense desatendre necessitats bàsiques

Potenciar l'empatia amb la resta d'éssers vius i el medi físic

Potenciar les intel·ligències que estiguin menys desenvolupades

Realitzar una escolta activa

Reconèixer l'equivalència i dignitat de totes les persones més enllà del seu sexe / gènere

Reconèixer les diferències humanes i no posar èmfasi en la uniformitat

Reconèixer les similituds que tenim amb les persones que considerem "diferents" i les diferències amb les que percebem com "similars"

Reconèixer que les accions col·lectives són més potents que les individuals

Relacionar la solidaritat amb cedir, delegar, donar suport i no només compartir

Saber diferenciar entre necessitats i desitjos

Sensibilitzar-se davant la fam i la malnutrició al món

Solidaritzar-se amb les persones (i éssers) que ens resulten més properes però també amb les percebudes com a més llunyanes

Tenir confiança en les pròpies capacitats i en les col·lectives

Tenir motivació per lluitar contra situacions d'injustícia

Tenir un bon tracte (cura i autocura)

Tenir una relació cordial amb qui interaccionem habitualment percebent la diferència com una cosa normal

Tenir una visió crítica de la idea que la Terra està per ser controlada i explotada pels éssers humans

Valorar l'impacte mediambiental diferencial dels diferents mitjans de transport

Valorar el paper del malbaratament en la generació de residus i en la contaminació

Valorar la idea que les persones han de viure en harmonia amb les altres espècies, la seva pròpia i les formacions naturals del planeta

Valorar la importància d'afrontar i regular els conflictes

Valorar la importància de conservar els ecosistemes i la resta d'éssers vius

Valorar la importància del respecte dels drets aliens

Valorar la impossibilitat d'aconseguir el bé comú si cada persona es comporta egoistament

Valorar les implicacions de la lògica: comprar-llençar-comprar i el paper de la publicitat

Valorar el que aporta tenir propostes diverses

Valorar els errors com a font d'aprenentatge

Valorar els treballs de cura de la vida com a imprescindibles

Valorar que els animals tenen, al menys, dret a un bon tracte

Valorar que no es pot aconseguir el bé comú actuant de forma individualista

Valorar que tothom té els mateixos drets

2.12. 4t de Primària -Àrea de Coneixement del medi natural

Assumir la ecodependència de l'ésser humà

Compostar els residus orgànics

Comprendre els sentiments i les emocions

Comprendre que qualsevol persona pot patir discriminació en algun moment de la seva vida

Comprendre que l'energia té diferents formes

Comprendre que som éssers vulnerables

Comprendre que tots els éssers humans són, en major o menor mesura, dependents

Comprometre amb els éssers humans i amb la resta d'éssers vius

Concebre la contaminació com a causa de la pèrdua de biodiversitat

Concebre la igualtat en la diversitat
 Concebre que la ciència i la tecnologia tenen límits
 Conèixer algunes dones rellevants de la història
 Conèixer l'actual pèrdua de biodiversitat massiva
 Conèixer la funció i varietat d'éssers vius
 Conèixer la motxilla ecològica de les tecnologies que fem servir
 Conèixer les aplicacions més importants dels materials més rellevants
 Conèixer les bases de la producció agroecològica
 Conèixer les línies claus per conservar la biodiversitat
 Conèixer les temporades de sembra i recol·lecció dels principals vegetals
 Conèixer els diferents mètodes de transformació de les matèries primeres i la seva procedència per a béns d'ús habitual
 Conèixer els diferents mitjans d'obtenció i emmagatzematge d'energia
 Conèixer els esforços de conservació d'espècies en el seu país i a tot el món
 Conèixer els requeriments d'aigua, de sol i d'abonament
 Conèixer mètodes ecològics de control de plagues
 Conrear aliments hortícoles de forma ecològica
 Desenvolupar el cos i la ment de manera equilibrada
 Elaborar una dieta saludable, justa i sostenible
 Entendre que la vida depèn del conjunt del planeta Terra
 Entendre que són possibles estats dels ecosistemes sense la presència de l'ésser humà, mentre que l'existència de l'ésser humà és possible només per l'existència d'ecosistemes en algun estat
 Identificar on donar diferents béns
 Identificar estereotips i rols de gènere
 Identificar la manera en la qual el sexe i gènere que ens assignen al néixer ens influeix
 Identificar les diferents emocions i les seves manifestacions
 Identificar i reduir els prejudicis que tenim davant d'altres persones
 Interioritzar el concepte de límit i les seves implicacions
 Potenciar l'empatia amb la resta d'éssers vius i el medi físic
 Prevenir la mala salut manejant múltiples factors
 Reconèixer l'equivalència i dignitat de totes les persones més enllà del seu sexe / gènere
 Reconèixer els drets de tots els éssers vius
 Reconèixer quins treballs són necessaris per al sosteniment de la vida (humana i no humana) i qui els realitza

Relacionar pobresa, malalties i escassetat, i qualitat d'aliments i aigua

Relacionar problemes de salut amb models alimentaris insans

Respectar aquells animals i plantes que potser ens disgusten

Saber com les plantes, animals, microorganismes i el seu entorn interactuen per l'auto-manteniment dels ecosistemes

Saber on reparar i reciclar diferents objectes

Saber què és un producte ecològic

Sensibilitzar-se davant els impactes a tots els nivells del menjar escombraries

Sensibilitzar-se sobre les condicions de vida dels animals estabulats

Tenir l'habilitat per reparar i reciclar diferents objectes

Tenir una visió crítica de la idea que la Terra està per ser controlada i explotada pels éssers humans

Prendre consciència del funcionament del cos i del concepte de salut

Valorar com les cadenes alimentàries impliquen el Sol, productors (plantes), consumidors (animals), carryers i descomponedors (fongs i bacteris)

Valorar el sentit social del baix consum de carn, del vegetarianisme i del veganisme

Valorar la bellesa de la diversitat dels éssers vius que viuen en el seu hàbitat natural

Valorar la donació dels béns que ja no es necessiten

Valorar la forma en què la pèrdua d'un ésser viu afecta un ecosistema i la supervivència d'altres éssers vius

Valorar la idea que les persones han de viure en harmonia amb les altres espècies, la seva pròpia i les formacions naturals del planeta

Valorar la importància de l'aigua i el seu ús responsable

Valorar la importància de l'aigua i el seu ús responsable

Valorar les dimensions i les conseqüències del malbaratament alimentari

Valorar les implicacions en la nostra salut de l'alimentació agroindustrial

Valorar els treballs de cura de la vida com a imprescindibles

Valorar que el més gran o el més ràpid no és necessàriament el més important

Valorar que els animals tenen, al menys, dret a un bon tracte

Valorar que els descobriments cada vegada són més difícils de realitzar

Valorar que els resultats de les investigacions es veuen influïts pels éssers humans

Veure la vida com a dependent dels fluxos d'energia que parteixen del Sol

2.13. 4t de Primària -Àrea de Coneixement del medi social i cultural

Analitzar com ha canviat el paisatge fruit de la feina humana

Analitzar la influència dels canvis climàtics en els canvis socials

Analitzar la interrelació present i històrica ésser humà-entorn
 Assumir la eco dependència de l'ésser humà
 Assumir els límits del creixement i del consum en un planeta finit
 Comprendre com es gestionen, i han gestionat en diferents societats, els béns
 Comprendre per què les persones es converteixen en refugiades i busquen asil
 Comprendre que som éssers vulnerables
 Comprendre que tots els éssers humans són, en major o menor mesura, dependents
 Concebre l'energia i els materials disponibles com el context en què es poden desenvolupar diferents ordres socials
 Concebre la injustícia com una cosa evitable i no com una necessitat en l'organització social
 Conèixer com els països han estat i són colonitzats i ocupats
 Conèixer el canvi climàtic
 Conèixer el cicle de l'aigua
 Conèixer el fenomen de persones desplaçades per causes econòmiques
 Conèixer l'increment en l'ús del vehicle privat motoritzat
 Conèixer l'origen de les ciutats i com han canviat amb el temps
 Conèixer el paper de l'energia i els recursos disponibles a la història de la humanitat
 Conèixer el paper de l'home i la dona al llarg de la història
 Conèixer el territori on es viu i la seva gent
 Conèixer experiències positives concretes de gestió no-violenta de conflictes
 Conèixer formes d'organització igualitària, i sense Estat ni propietat privada, de les societats antigues i algunes contemporànies
 Conèixer la crisi energètica
 Conèixer la història dels moviments socials i de les principals lluites de la humanitat
 Conèixer la història del món des d'una perspectiva no eurocèntrica
 Conèixer la història i característiques de les societats sostenibles
 Conèixer les aplicacions més importants dels materials més rellevants
 Conèixer les bases de les economies basades en la donació i la reciprocitat
 Conèixer les característiques climàtiques, orogràfiques i ecosistèmiques del territori que es habita
 Conèixer les causes del canvi climàtic
 Conèixer les conseqüències del canvi climàtic
 Conèixer les energies renovables i no renovables
 Conèixer les implicacions dels pics dels principals materials
 Conèixer les principals fonts de contaminació de l'aigua i els seus impactes

Conèixer les principals projeccions d'accés a l'aigua fruit del canvi climàtic
 Conèixer els diferents mètodes de transformació de les matèries primeres i la seva procedència per a béns d'ús habitual
 Conèixer propostes de Drets de la Terra, de la biosfera
 Conèixer què és l'efecte hivernacle
 Conèixer qui escriu la història i com canviaria si la escrivissin els grups oprimits
 Contrastar organitzacions socioeconòmiques depredadores i amb una relació harmònica amb l'entorn
 Desenvolupar l'austeritat individual
 Desenvolupar l'empatia
 Entendre el paper dels combustibles fòssils en el canvi climàtic
 Entendre que la degradació ambiental desplaça a les persones
 Entendre que la vida depèn del conjunt del planeta Terra
 Entendre que les persones es desplacen per satisfer necessitats bàsiques
 Entendre que els conflictes bèl·lics desplacen a persones
 Identificar les característiques d'una societat justa i reconèixer la injustícia
 Identificar les formes que fan servir altres societats per satisfer les seves necessitats
 Interioritzar el concepte de límit i les seves implicacions (Referent als límits biofísics)
 Motivar-se per utilitzar transports no contaminants
 Poder reduir el consum de materials i energia o buscar alternatives sostenibles i justes sense desatendre necessitats bàsiques
 Saber com la disponibilitat d'aigua per als éssers vius es pot veure minvada per les obres hidràuliques i la contaminació
 Tenir criteris sobre què consums poden ser injustos en l'actual context d'escassetat de recursos
 Tenir una visió crítica de la idea que la Terra està per ser controlada i explotada pels éssers humans
 Valorar com una necessitat bàsica humana la de sociabilitzar
 Valorar l'impacte mediambiental diferencial dels diferents mitjans de transport
 Valorar el paper de les religions en la conformació cultural de la societat
 Valorar el paper del malbaratament en la generació de residus i en la contaminació
 Valorar la idea que les persones han de viure en harmonia amb les altres espècies, la seva pròpia i les formacions naturals del planeta
 Valorar la importància de fer una urgent transició cap a les energies renovables rebutjant els fòssils, la nuclear i els agrocarburants
 Valorar la importància d'un compromís per part de cada generació per transmetre un planeta pròsper per a les generacions futures

Valorar la importància de l'aigua i el seu ús responsable
Valorar la simplicitat i la lentitud
Valorar els impactes socioecològics del petroli, gas, carbó i urani fissionable
Valorar els treballs de cura de la vida com a imprescindibles
Veure la vida com a dependent dels fluxos d'energia que parteixen del Sol
Vincular la contaminació de l'atmosfera amb l'ús dels combustibles fòssils, principalment

2.14. 4t de Primària -Àrea de Valors socials i cívics

Acceptar tant els bons moments com els dolents, entenent que tots dos són part de la vida
Actuar amb coherència
Adquirir motivació d'assoliment
Adquirir una bona regulació emocional
Afrontar i regular els conflictes
Afrontar, regular i acceptar les contradiccions pròpies
Analitzar constructivament les actituds pròpies i les d'altres persones en funció de les seves implicacions
Analitzar de manera crítica els rols i estereotips
Assumir la ecodependència de l'ésser humà
Assumir els límits del creixement i del consum en un planeta finit
Comprendre discursos complexos
Comprendre el concepte de deute de cures o civilitzària
Comprendre la importància de tenir cura, mantenir, conservar i millorar el que ens envolta valorant les conseqüències de no fer-ho
Comprendre la irreversibilitat de la majoria dels canvis en el medi físic
Comprendre els sentiments i les emocions
Comprendre que qualsevol persona pot patir discriminació en algun moment de la seva vida
Comprendre que la llibertat individual està limitada per la llibertat de la resta de persones
Comprendre que les persones tenen diferents possibilitats de desenvolupament social en funció de la seva disponibilitat de recursos econòmics
Comprendre que no tot és reparable
Comprendre que som éssers vulnerables
Comprendre què són les cures i reconèixer la divisió sexual de la feina
Comprendre que tots els éssers humans són, en major o menor mesura, dependents
Comprometre amb un repartiment just i equitatiu dels treballs que sostenen la vida

Comunicar-se de manera eficient

Concebre la igualtat en la diversitat

Concebre la injustícia com una cosa evitable i no com una necessitat en l'organització social

Concebre que coordinant a col·lectiu tenim més capacitat de fer coses

Prendre consciència de la capacitat d'influir en la transformació

Conèixer algunes de les vulneracions de drets humans al seu país i a la resta del món

Conèixer com afecten el racisme i la xenofòbia a les actituds entre les persones i els països

Conèixer com els drets humans s'incorporen a les lleis estatals i internacionals

Conèixer el sistema dels drets humans

Conèixer la crisi de cures

Conèixer la discriminació persistent històrica cap a persones per condició de classe, gènere, nacionalitat, ètnia, capacitat, aspecte físic, orientació sexual i / o identitat de gènere

Conèixer la naturalesa no necessàriament negativa del conflicte

Conèixer les causes del canvi climàtic

Conèixer les desigualtats de renda i de poder en el món presents i històriques

Conèixer els conceptes bàsics sobre el conflicte, la violència, la no violència i la pau

Conèixer els estils d'enfrontament al conflicte

Conèixer els obstacles que solen existir per a una comunicació adequada

Conèixer què és l'efecte hivernacle

Considerar que viure en entorns diversos permet aprendre més

Considerar que, si tothom consumís a el ritme dels Estats més enriquits, farien falta diversos planetes per sobreviure

Cuidar i respectar l'entorn natural més proper

Desenvolupar estratègies per prevenir els conflictes en el seu àmbit proper

Desenvolupar habilitats per a treballar des del que ens uneix amb altres persones

Desenvolupar l'assertivitat

Desenvolupar l'autoestima

Desenvolupar l'autonomia des de la interdependència

Desenvolupar la capacitat de comprometre

Desenvolupar la capacitat d'empatitzar amb el dolor dels altres

Desenvolupar la responsabilitat

Desenvolupar la creativitat

Desenvolupar l'empatia

Desenvolupar l'equitat

Desenvolupar la flexibilitat

Desenvolupar la identitat pròpia de forma autònoma

Desenvolupar la inclusió

Desenvolupar la intel·ligència vital

Desenvolupar la justícia

Desenvolupar la llibertat

Desenvolupar la solidaritat

Desenvolupar la solidaritat

Desenvolupar les habilitats socials

Desenvolupar les principals tasques de cures

Desenvolupar tolerància a la frustració

Desenvolupar una adequada expressió escrita, oral i artística d'arguments i sentiments

Desenvolupar una perspectiva crítica cap a les diferents formes de violència

Eliminar límits existents perquè la comunicació sigui horitzontal i no basada en jerarquies

Entendre el significat del racisme i la xenofòbia

Entendre la inclusió com una cosa que té a veure amb totes les persones independentment de les seves capacitats

Entendre la inclusió com la preocupació per la participació tant de persones adultes com d'estudiants

Entendre la inclusió com un procés en el qual s'incrementa la participació de tot el món

Entendre les raons per les que hi ha gent sense habitatge

Entendre que en diferents contextos són diferents persones les que experimenten barreres per al seu desenvolupament

Entendre que hi ha diferents factors que generen desigualtats

Entendre que la vida depèn del conjunt del planeta Terra

Entendre que les persones es desplacen per satisfer necessitats bàsiques

Formular propostes sobre els criteris amb què s'han de repartir els treballs de cures

Gestionar de manera no-violenta dels conflictes

Identificar estereotips i rols de gènere

Identificar la petjada de cures pròpia

Identificar les diferents emocions i les seves manifestacions

Identificar situacions de discriminació per avortar-les

Identificar i reduir els prejudicis que tenim davant d'altres persones

Interioritzar el concepte de límit i les seves implicacions

Interrelacionar la crisi de cures amb el patriarcat i les polítiques neoliberals

Arribar a acords de forma participativa

Fer servir eines d'observació i anàlisi de situacions amb potencial conflictiu en el seu entorn per prevenir comportaments de violència més greus

Fer servir tècniques no violentes de gestió de conflictes

Mostra en les seves accions quotidianes com exercir una ciutadania responsable

Poder comparar els costos humans i els perills de les diferents formes de producció energètica

Poder contribuir a augmentar els sentiments d'autovaloració de les persones amb baixa autoestima

Poder avaluar les conseqüències del patriarcat en la vida social, política i econòmica quotidiana

Poder demanar informació rellevant

Poder reduir el consum de materials i energia o buscar alternatives sostenibles i justes sense desatendre necessitats bàsiques

Potenciar l'empatia amb la resta d'éssers vius i el medi físic

Realitzar una escolta activa

Reconèixer la diversitat de llars i famílies

Reconèixer la divisió sexual de la feina

Reconèixer l'equivalència i dignitat de totes les persones més enllà del seu sexe / gènere

Reconèixer les diferències humanes i no posar èmfasi en la uniformitat

Reconèixer les similituds que tenim amb les persones que considerem "diferents" i les diferències amb les que percebem com "similars"

Reconèixer que les accions col·lectives són més potents que les individuals

Reconèixer que les pressions cap a l'exclusió estan sempre presents i que sempre cal lluitar contra elles

Reconèixer quins treballs són necessaris per al sosteniment de la vida (humana i no humana) i qui els realitza

Reconèixer-se com subjecte, individual i col·lectiu, de drets civils, polítics, econòmics, socials, ambientals i culturals

Relacionar la solidaritat amb cedir, delegar, donar suport i no només compartir

Relacionar els drets amb la idea de ciutadania global

Relacionar els problemes d'accés a un menjar sa i equilibrada amb els nivells de renda i de sobirania

Relacionar seus valors i accions, i emetre judicis quan entren en conflicte

Saber que l'espècie humana és només una vegada i superar el concepte de raça

Sensibilitzar-se davant la fam i la malnutrició al món

Ser conscient de com la vida de la gent en una part del món afecta la resta

Solidaritzar-se amb les persones (i éssers) que ens resulten més properes però també amb les percebudes com a més llunyanes

Tenir confiança en les pròpies capacitats i en les col·lectives

Tenir consciència sobre la manera en què els drets de persones i societats depenen de la seva posició en els mercats

Tenir criteris sobre les mesures reparadores adequats en els centres escolars, les famílies i en la societat

Tenir motivació per lluitar contra situacions d'injustícia

Tenir recursos per lluitar contra situacions d'injustícia

Tenir un bon tracte (cura i autocura)

Tenir una relació cordial amb qui interaccionem habitualment percebent la diferència com una cosa normal

Tenir una visió cosmopolita, no eurocèntrica

Tenir una visió crítica de la idea que la Terra està per ser controlada i explotada pels éssers humans

Tenir una visió crítica respecte a la il·lusió de la individualitat i l'impuls social actual cap a l'individualisme

Utilitzar exemples com a suport a arguments o per mostrar limitacions a la generalització

Valorar com una necessitat bàsica humana la de sociabilitzar

Valorar l'impacte mediambiental diferencial dels diferents mitjans de transport

Valorar el paper del malbaratament en la generació de residus i en la contaminació

Valorar la importància d'afrontar i regular els conflictes

Valorar la importància de conservar els ecosistemes i la resta d'éssers vius

Valorar la importància del respecte dels drets aliens

Valorar la impossibilitat d'aconseguir el bé comú si cada persona es comporta egoistament

Valorar les implicacions de la lògica: comprar-lleçar-comprar i el paper de la publicitat

Valorar el que aporta tenir propostes diverses

Valorar els errors com a font d'aprenentatge

Valorar els impactes socioecològics del petroli, gas, carbó i urani fissionable

Valorar els treballs de cura de la vida com a imprescindibles

Valorar que els animals tenen, al menys, dret a un bon tracte

Valorar que no es pot aconseguir el bé comú actuant de forma individualista

Valorar que tothom té els mateixos drets

Valorar si l'aplicació dels nostres valors s'ha d'adaptar a diferents circumstàncies

2.15. 5è de Primària -Àrea de Coneixement del medi natural

- Adquirir nocions sobre la xarxa de ferrocarril, fluvial, marítima, aèria i de carreteres
- Assumir la eco dependència de l'ésser humà
- Comprendre com funcionen els sistemes complexos
- Comprendre la biodiversitat
- Comprendre els mecanismes de producció d'electricitat
- Comprendre que el transport depèn de la disponibilitat de petroli
- Comprendre que hi ha una dependència de l'ésser humà per part d'alguns ecosistemes
- Comprendre que l'energia té diferents formes
- Comprendre que no tot és reparable
- Comprendre que un sistema és qualitativament diferent a la suma de les seves parts
- Comprometre amb els éssers humans i amb la resta d'éssers vius
- Concebre la contaminació com a causa de la pèrdua de biodiversitat
- Concebre que la ciència i la tecnologia tenen límits
- Conèixer el comerç internacional d'espècies en perill d'extinció
- Conèixer el concepte de petjada ecològica
- Conèixer l'increment en l'ús del vehicle privat motoritzat
- Conèixer el paper de l'energia i els materials en el funcionament del capitalisme
- Conèixer el paper de l'energia i els recursos disponibles a la història de la humanitat
- Conèixer el recorregut complet d'alguns objectes que es fan servir quotidianament
- Conèixer el territori on es viu i la seva gent
- Conèixer l'actual pèrdua de biodiversitat massiva
- Conèixer l'amenaça per a les espècies de certs mètodes d'agricultura, de la caça i de la pesca
- Conèixer la biodiversitat i la varietat genètica dins d'una mateixa espècie
- Conèixer la funció i varietat d'éssers vius
- Conèixer la gran reducció en els ceps de cultius que s'ha produït com a resultat dels mètodes de cultiu industrials
- Conèixer la motxilla ecològica de les tecnologies que fem servir
- Conèixer les característiques climàtiques, orogràfiques i ecosistèmiques del territori que es habita
- Conèixer les energies renovables i no renovables
- Conèixer les fonts d'energia
- Conèixer les línies claus per conservar la biodiversitat
- Conèixer els diferents mitjans de transport

Conèixer els efectes negatius de la introducció d'espècies invasores

Conèixer els esforços de conservació d'espècies en el seu país i a tot el món

Conèixer els principals arguments a favor i en contra de les energies renovables

Conèixer què és el deute ecològic

Conèixer quin tipus d'energia fan servir per moure els éssers vius no humans

Conèixer i valorar l'abast de les mesures contra el canvi climàtic

Considerar la introducció de cultius modificats genèticament com una amenaça per a la diversitat genètica

Considerar que estem en la sisena gran extinció d'espècies de la història de la vida

Qüestionar les formes de satisfer necessitats pròpies i del conjunt de la societat

Entendre que la vida depèn del conjunt del planeta Terra

Entendre que la vida es recolza en sistemes imbricats, cadascun dels quals és dependent de sistemes més amplis i, en última instància, del planeta i de l'univers

Interioritzar el concepte de límit i les seves implicacions

Introduir els conceptes d'indeterminació i imprevisibilitat dels sistemes

Poder reduir el consum de materials i energia o buscar alternatives sostenibles i justes sense desatendre necessitats bàsiques

Potenciar l'empatia amb la resta d'éssers vius i el medi físic

Reconèixer els drets de tots els éssers vius

Relacionar el cicle dels aliments amb l'existència d'ecosistemes equilibrats

Relacionar els efectes sobre el medi ambient del transport amb les distàncies, els volums i les velocitats

Respectar aquells animals i plantes que potser ens disgusten

Saber com és la mobilitat en les societats humanes contemporànies

Saber com és la mobilitat en els sistemes naturals i era la humana abans de la Revolució Industrial

Saber com les plantes, animals, microorganismes i el seu entorn interactuen per l'auto-manteniment dels ecosistemes

Saber que l'economia és un subsistema de la societat i aquesta de la biosfera

Tenir una visió crítica de la idea que la Terra està per ser controlada i explotada pels éssers humans

Prendre consciència que multitud de productes poden no estar disponibles en un futur

Valorar l'impacte mediambiental diferencial dels diferents mitjans de transport

Valorar la bellesa de la diversitat dels éssers vius que viuen en el seu hàbitat natural

Valorar la forma en què la pèrdua d'un ésser viu afecta un ecosistema i la supervivència d'altres éssers vius

Valorar la idea que les persones han de viure en harmonia amb les altres espècies, la seva pròpia i les formacions naturals del planeta

Valorar la repoblació com a causa de pèrdua de biodiversitat

Valorar els efectes de repoblar artificialment l'hàbitat amb espècies més competitives

Valorar els impactes socioecològics del petroli, gas, carbó i urani fissionable

Valorar que els animals tenen, al menys, dret a un bon tracte

Valorar que els descobriments cada vegada són més difícils de realitzar

Valorar que els resultats de les investigacions es veuen influïts pels éssers humans

Veure la vida com a dependent dels fluxos d'energia que parteixen del Sol

Vincular passat, present i futur en funció dels canvis en la disponibilitat de les diferents fonts d'energia

2.16. 5è de Primària -Àrea de Coneixement del medi social i cultural

Analitzar com són les relacions centre-perifèries pel que fa a el moviment de recursos naturals, residus, persones, tecnologia i capitals

Analitzar la interrelació present i històrica ésser humà-entorn

Assumir la ecodependència de l'ésser humà

Comprendre com es gestionen, i han gestionat en diferents societats, els béns

Comprendre com s'obtenen beneficis en el comerç

Comprendre què són les cures i reconèixer la divisió sexual de la feina

Comprometre amb les persones desplaçades i vulnerables

Concebre l'economia com un mitjà per satisfer les necessitats humanes gestionant correctament els recursos

Concebre l'energia i els materials disponibles com el context en què es poden desenvolupar diferents ordres socials

Concebre la injustícia com una cosa evitable i no com una necessitat en l'organització social

Conèixer com el capitalisme aconsegueix reproduir el capital a través de l'explotació de les persones (amb o sense remuneració) i la natura

Conèixer com funcionen les cooperatives de treball sense ànim de lucre

Conèixer com els països han estat i són colonitzats i ocupats

Conèixer com es provoca la demanda de béns de consum

Conèixer quina és la distribució mundial de la població respecte a zones rurals o urbanes

Conèixer quins són els principals actors en l'economia capitalista

Conèixer l'estat de les pesqueres i de l'aqüicultura

Conèixer l'espoli de recursos i riquesa realitzat per Occident

Conèixer el fenomen de persones desplaçades per causes econòmiques (Referint-se a qui van emigrar a Amèrica)

Conèixer el funcionament bàsic de l'economia productiva

Conèixer el negoci que existeix en l'extracció i distribució de l'energia

Conèixer l'origen de les ciutats i com han canviat amb el temps

Conèixer el paper de l'energia i els materials en la conformació social

Conèixer el paper de l'energia i els recursos disponibles a la història de la humanitat

Conèixer el paper de l'home i la dona al llarg de la història

Conèixer el paper fonamental de la colonització en el desenvolupament europeu

Conèixer el paper que han tingut els moviments socials en els canvis històrics (Entenent el concepte "moviment social" és modern)

Conèixer en què va consistir la Revolució Verda

Conèixer en què estan especialitzades diferents regions planetàries

Conèixer experiències positives concretes de gestió no-violenta de conflictes (En referència a les resistències no violentes a la conquesta)

Conèixer la discriminació persistent històrica cap a persones per condició de classe, gènere, nacionalitat, ètnia, capacitat, aspecte físic, orientació sexual i / o identitat de gènere

Conèixer l'estructura de propietat (pública, privada o comú) de múltiples béns i serveis

Conèixer l'evolució del s diners al llarg de la història i en la nostra societat i en altres

Conèixer la història de l'esclavitud i la seva importància en el desenvolupament europeu

Conèixer la història dels moviments socials i de les principals lluites de la humanitat

Conèixer la història del món des d'una perspectiva no eurocèntrica

Conèixer la penetració de l'agricultura industrial al món

Conèixer la relació entre el creixement econòmic i el consum material

Conèixer les bases de l'economia solidària

Conèixer les bases de la producció agroindustrial

Conèixer les bases de les economies basades en l'exacció

Conèixer les desigualtats de renda i de poder en el món presents i històriques

Conèixer les diferències entre la vida rural i la urbana

Conèixer els canvis en els patrons de migració en la història

Conèixer els diferents mètodes de transformació de les matèries primeres i la seva procedència per a béns d'ús habitual

Conèixer els impactes de l'agricultura industrial

Conèixer els impactes de la ramaderia industrial

Conèixer els mecanismes econòmics de dominació

Conèixer els mecanismes que sostenen les jerarquies
 Conèixer els mecanismes repressius
 Conèixer els moviments de persones
 Conèixer els moviments de persones
 Conèixer els moviments de secessió i independència (En relació a les resistències a l'ocupació espanyola a Amèrica)
 Conèixer els principals sectors productius
 Conèixer els trets bàsics de la història americana, africana i asiàtica abans i després de la seva trobada amb les poblacions europees
 Conèixer polítiques encaminades a el repartiment de la feina socialment necessari
 Conèixer per què la gent es desplaça
 Conèixer què són els diners i quins tipus de diners hi ha
 Conèixer què és la propietat privada i com va sorgir
 Conèixer què són les monedes socials
 Conèixer què són les multinacionals i el paper que tenen en l'economia mundial
 Conèixer qui escriu la història i com canviaria si la escrivissin els grups oprimits
 Conèixer, més enllà dels estereotips, diferents cultures presents en les seves vides
 Considerar que, si tothom consumís a el ritme dels Estats més enriquits, farien falta diversos planetes per sobreviure
 Contrastar organitzacions socioeconòmiques depredadores i amb una relació harmònica amb l'entorn (Referint-se a societats americanes amb una relació més harmònica amb l'entorn)
 Desenvolupar l'austeritat individual
 Desenvolupar la capacitat d'empatitzar amb el dolor dels altres
 Desenvolupar l'empatia
 Desenvolupar la justícia
 Distingir entre valor i preu
 Entendre que la degradació ambiental desplaça a les persones (A l'explicar les raons de les migracions dels pobles germànics cap al sud d'Europa)
 Entendre que les persones es desplacen per satisfer necessitats bàsiques
 Identificar la petjada de cures pròpia
 Identificar les característiques d'una societat justa i reconèixer la injustícia
 Identificar els imaginaris culturals que sostenen les desigualtats
 Realitzar una anàlisi crítica de la publicitat i la propaganda
 Reconèixer la divisió sexual de la feina

Reconèixer les similituds que tenim amb les persones que considerem "diferents" i les diferències amb les que percebem com "similars"

Reconèixer les tècniques de manipulació publicitària

Reconèixer que les accions col·lectives són més potents que les individuals

Reconèixer que els que han consumit més tenen una major deute amb el planeta i la resta de persones

Reconèixer quines societats són més sostenibles (En referència als seus mecanismes de gestió de l'aigua i agrícoles)

Relacionar la fam amb l'especulació financera i el preu del petroli

Relacionar els problemes d'accés a un menjar sa i equilibrada amb els nivells de renda i de sobirania

Saber diferenciar entre necessitats i desitjos

Sensibilitzar-se davant la fam i la malnutrició al món

Sensibilitzar-se de la situació de la pagesia enfront de les grans empreses productores i comercialitzadores

Situar el benestar de tota la humanitat en el centre de la política i l'economia considerant l'espai vital necessari per la resta d'espècies

Tenir motivació per lluitar contra situacions d'injustícia

Tenir una visió crítica del capitalisme

Valorar com aquests impactes estan reduint la productivitat de les collites

Valorar el comerç just

Valorar la importància de la sobirania territorial

Valorar la impossibilitat d'aconseguir el bé comú si cada persona es comporta egoïstament

Valorar la relació entre pobresa i participació en la societat

Valorar les implicacions de la lògica: comprar-llençar-comprar i el paper de la publicitat

Valorar les implicacions en la nostra salut de l'alimentació agroindustrial

Valorar les problemàtiques socioambientals derivades de les activitats de les multinacionals

Valorar els treballs de cura de la vida com a imprescindibles

Valorar que les persones comercien per obtenir multitud de productes

Valorar que totes les cultures són dinàmiques i resultat de múltiples fusions i influències

Valorar totes les guerres com a resultat i causa de relacions de dominació

2.17. 5è de Primària -Àrea de Valors socials i cívics

Acceptar tant els bons moments com els dolents, entenent que tots dos són part de la vida

Actuar amb coherència

Adquirir una bona regulació emocional

Afrontar i regular els conflictes

Afrontar, regular i acceptar les contradiccions pròpies

Analitzar constructivament les actituds pròpies i les d'altres persones en funció de les seves implicacions

Analitzar de manera crítica els rols i estereotips

Arribar a acords de forma participativa

Comprendre discursos complexos

Comprendre els sentiments i les emocions

Comprendre que qualsevol persona pot patir discriminació en algun moment de la seva vida

Comprendre que la llibertat individual està limitada per la llibertat de la resta de persones

Comprendre que som éssers vulnerables

Comprendre què són les cures i reconèixer la divisió sexual de la feina

Comprendre que tots els éssers humans són, en major o menor mesura, dependents

Comprometre amb un repartiment just i equitatiu dels treballs que sostenen la vida

Comunicar-se de manera eficient

Concebre la igualtat en la diversitat

Concebre que coordinant a col·lectiu tenim més capacitat de fer coses

Concebre que molts béns té més sentit que siguin comuns que individuals

Conèixer algunes de les vulneracions de drets humans al seu país i a la resta del món

Conèixer com seria una mobilitat sostenible

Conèixer el sistema dels drets humans

Conèixer la discriminació persistent històrica cap a persones per condició de classe, gènere, nacionalitat, ètnia, capacitat, aspecte físic, orientació sexual i / o identitat de gènere

Conèixer la naturalesa no necessàriament negativa del conflicte

Conèixer les potencialitats del conflicte per al canvi social

Conèixer els estils d'enfrontament al conflicte

Conèixer els obstacles que solen existir per a una comunicació adequada

Considerar que els valors s'adquireixen a partir dels nostres hàbits de comportament i per imitació als d'altres persones

Considerar que viure en entorns diversos permet aprendre més
construir comunitat

Construir entorns en què es puguin desenvolupar els valors ecosocials (Entenent que la construcció dels valors ecosocials passa en gran mesura per viure en entorns que els promoguin).

Desenvolupar habilitats per afrontar situacions de dol i transcendir els canvis i les pèrdues

Desenvolupar habilitats per a treballar des del que ens uneix amb altres persones

Desenvolupar l'assertivitat

Desenvolupar l'autoestima

Desenvolupar l'autonomia des de la interdependència

Desenvolupar la capacitat d'empatitzar amb el dolor dels altres

Desenvolupar la corresponsabilitat

Desenvolupar l'empatia

Desenvolupar l'equitat

Desenvolupar la flexibilitat i la creativitat

Desenvolupar la identitat pròpia de forma autònoma

Desenvolupar la inclusió

Desenvolupar la intel·ligència vital

Desenvolupar la justícia

Desenvolupar la llibertat

Desenvolupar la solidaritat

Desenvolupar les habilitats socials

Desenvolupar les múltiples intel·ligències

Desenvolupar les principals tasques de cures

Desenvolupar tolerància a la frustració

Desenvolupar una adequada expressió escrita, oral i artística d'arguments i sentiments

Desenvolupar una perspectiva crítica cap a les diferents formes de violència

Eliminar límits existents perquè la comunicació sigui horitzontal i no basada en jerarquies

Entendre la inclusió com una cosa que té a veure amb totes les persones independentment de les seves capacitats

Entendre la inclusió com la preocupació per la participació tant de persones adultes com d'estudiants

Entendre la inclusió com un procés en el qual s'incrementa la participació de tot el món

Entendre que en diferents contextos són diferents persones les que experimenten barreres per al seu desenvolupament

Entendre que hi ha diferents factors que generen desigualtats

Formular propostes sobre els criteris amb què s'han de repartir els treballs de cures

Gestionar de manera no-violenta dels conflictes

Identificar estereotips i rols de gènere

Identificar la petjada de cures pròpia

Identificar les diferents emocions i les seves manifestacions
 Identificar situacions de discriminació per avortar-les
 Identificar i reduir els prejudicis que tenim davant d'altres persones
 Interioritzar el concepte de límit i les seves implicacions
 Fer servir tècniques no violentes de gestió de conflictes
 Millorar la resiliència personal
 Motivar-se per utilitzar transports no contaminants
 Poder avaluar les conseqüències del patriarcat en la vida social, política i econòmica quotidiana
 Poder demanar informació rellevant
 Realitzar una escolta activa
 Reconèixer l'equivalència i dignitat de totes les persones més enllà del seu sexe / gènere
 Reconèixer les diferències humanes i no posar èmfasi en la uniformitat
 Reconèixer les similituds que tenim amb les persones que considerem "diferents" i les diferències amb les que percebem com "similars"
 Reconèixer que les accions col·lectives són més potents que les individuals
 Relacionar la solidaritat amb cedir, delegar, donar suport i no només compartir
 Relacionar seus valors i accions, i emetre judicis quan entren en conflicte
 Saber detectar contradiccions en els arguments propis i aliens
 Ser conscient de com la vida de la gent en una part del món afecta la resta
 Solidaritzar-se amb les persones (i éssers) que ens resulten més properes però també amb les percebudes com a més llunyanes
 Tenir confiança en les pròpies capacitats i en les col·lectives
 Tenir consciència sobre la manera en què els drets de persones i societats depenen de la seva posició en els mercats
 Tenir un bon tracte (cura i autocura)
 Tenir una relació cordial amb qui interaccionem habitualment percebent la diferència com una cosa normal
 Tenir una visió cosmopolita, no eurocèntrica
 Prendre consciència del funcionament del cos i del concepte de salut
 Valorar arguments a favor i en contra de diferents temes
 Valorar com una necessitat bàsica humana la de sociabilitzar
 Valorar la importància d'afrontar i regular els conflictes
 Valorar la importància de conservar els ecosistemes i la resta d'éssers vius
 Valorar la importància del respecte dels drets aliens

Valorar la impossibilitat d'aconseguir el bé comú si cada persona es comporta egoistament
Valorar les tasques de cures
Valorar el que aporta tenir propostes diverses
Valorar els errors com a font d'aprenentatge
Valorar els treballs de cura de la vida com a imprescindibles
Valorar que no es pot aconseguir el bé comú actuant de forma individualista
Valorar que tothom té els mateixos drets
Valorar si l'aplicació dels nostres valors s'ha d'adaptar a diferents circumstàncies

2.18. 6è de Primària -Àrea de Coneixement del medi natural

Assumir la ecodependència de l'ésser humà
Comprendre com funcionen els sistemes complexos
Comprendre els límits de les capacitats humanes
Comprendre que no tot és reparable
Comprendre que un sistema és qualitativament diferent a la suma de les seves parts
Concebre de manera crítica la ciència i les seves implicacions
Concebre la tecnologia com a matèria, energia i coneixement condensats i, per tant, com limitada
Concebre que la ciència i la tecnologia tenen límits
Conèixer algunes dones rellevants de la història
Conèixer de quina forma les tecnologies canvien les societats i / o alteren els ecosistemes
Conèixer diferents orientacions sexuals: identitats i orientació del desig
Conèixer el cicle de l'aigua
Conèixer el cicle del carboni
Conèixer el cicle del nitrogen
Conèixer el sistema alimentari industrial
Conèixer elements d'una dieta saludable, justa i sostenible
Conèixer la motxilla ecològica de les tecnologies que fem servir
Construir una piràmide alimentària saludable i una piràmide alimentària invertida dels impactes ambientals relacionats
Distingir el biaix ideològic de la informació
Elaborar una dieta saludable, justa i sostenible
Interioritzar el concepte de límit i les seves implicacions
Mantenir una actitud crítica davant la publicitat
Poder demanar informació rellevant

Reconèixer les tècniques de manipulació publicitària

Reconèixer-se com subjecte, individual i col·lectiu, de drets civils, polítics, econòmics, socials, ambientals i culturals

Relacionar problemes de salut amb models alimentaris insans

Saber com l'ús excessiu de fertilitzants pot alterar els equilibris ecològics

Saber com la disponibilitat d'aigua per als éssers vius es pot veure minvada per les obres hidràuliques i la contaminació

Saber com la pèrdua de boscos i l'ús dels combustibles fòssils pot alterar el cicle del carboni i els equilibris ecològics

Sensibilitzar-se davant els impactes a tots els nivells del menjar escombraries

Sensibilitzar-se respecte als impactes de les diferents dietes

Tenir consciència de la complexitat dels conceptes de gènere i sexe

Valorar el sentit social del baix consum de carn, del vegetarianisme i del veganisme

Valorar la importància per a la felicitat dels vincles afectius sans i la contemplació de la bellesa

Valorar la relació entre la ciència i el mercat

Valorar les implicacions en la nostra salut de l'alimentació agroindustrial

2.19. 6è de Primària -Àrea de Coneixement del medi social i cultural

Analitzar com són les relacions centre-perifèries pel que fa a el moviment de recursos naturals, residus, persones, tecnologia i capitals

Analitzar de manera crítica diferents formes d'organització sociopolítica

Analitzar la interrelació present i històrica ésser humà-entorn

Assumir la ecodependència de l'ésser humà

Comprendre com obtenen ingressos dels governs

Comprendre com es gestionen, i han gestionat en diferents societats, els béns

Comprendre el concepte de deute de cures o civilitzatòria

Comprendre les funcions dels partits polítics, sindicats i els moviments socials en el desenvolupament de la democràcia

Comprendre per què la gent vota i no vota en les eleccions locals, nacionals i europees

Comprendre què és la política i valorar el seu potencial per transformar la realitat

Concebre l'energia i els materials disponibles com el context en què es poden desenvolupar diferents ordres socials

Concebre la injustícia com una cosa evitable i no com una necessitat en l'organització social

Conèixer com funcionen els Estats

Conèixer com es poden exercir els drets democràtics

Conèixer l'espoli de recursos i riquesa realitzat per Occident

Conèixer el paper de l'energia i els materials en la conformació social
 Conèixer el paper de l'energia i els recursos disponibles a la història de la humanitat
 Conèixer el paper de la UE en les polítiques econòmiques locals, regionals i mundials
 Conèixer el paper fonamental de la colonització en el desenvolupament europeu
 Conèixer el paper que han tingut els moviments socials en els canvis històrics
 Conèixer el sistema dels drets humans
 Conèixer el sistema judicial
 Conèixer el sistema legislatiu
 Conèixer el territori on es viu i la seva gent
 Conèixer en què gasten els governs els diners i com es decideix això
 Conèixer experiències positives concretes de gestió no-violenta de conflictes (En referència a les resistències anti-franquistes o en la declaració de la II República)
 Conèixer la discriminació persistent històrica cap a persones per condició de classe, gènere, nacionalitat, ètnia, capacitat, aspecte físic, orientació sexual i / o identitat de gènere
 Conèixer la fiscalitat dels Estats
 Conèixer la història dels moviments socials i de les principals lluites de la humanitat
 Conèixer la història del món des d'una perspectiva no eurocèntrica
 Conèixer la relació entre l'Església, altres religions i l'Estat
 Conèixer les característiques climàtiques, orogràfiques i ecosistèmiques del territori que es habita
 Conèixer les desigualtats de renda i de poder en el món presents i històriques
 Conèixer les institucions i moviments socials locals del territori on es viu
 Conèixer les potencialitats del conflicte per al canvi social
 Conèixer el que fan els governs locals i estatals
 Conèixer els canvis en els patrons de migració en la història (En referència a les migracions a Amèrica i, sobretot, a Europa)
 Conèixer els mecanismes econòmics de dominació
 Conèixer els mecanismes que sostenen les jerarquies
 Conèixer els mecanismes repressius
 Conèixer els moviments de secessió i independència
 Conèixer els poders de l'Estat
 Conèixer els procediments i eines que permeten que els països, les comunitats, els centres escolars i les famílies siguin més democràtics
 Conèixer els trets bàsics de la història americana, africana i asiàtica abans i després de la seva trobada amb les poblacions europees
 Conèixer qui escriu la història i com canviaria si la escrivissin els grups oprimits

Contrastar organitzacions socioeconòmiques depredadores i amb una relació harmònica amb l'entorn (Referint-se a la insostenibilitat del metabolisme industrial)

Desenvolupar la capacitat d'empatitzar amb el dolor dels altres

Desenvolupar l'empatia

Desenvolupar la justícia

Entendre la participació com un deure i un dret

Entendre que hi ha diferents factors que generen desigualtats

Identificar les característiques d'una societat justa i reconèixer la injustícia

Identificar els imaginaris culturals que sostenen les desigualtats

Arribar a acords de forma participativa

Reconèixer que les accions col·lectives són més potents que les individuals

Saber en què consisteix la tasca de les i els representants públics

Tenir en compte que les persones poden ser governades o governar-se a través de monarquies, teocràcies, dictadures i democràcies

Tenir motivació per lluitar contra situacions d'injustícia

Valorar la democràcia real i participativa

Valorar la importància de la sobirania territorial

Valorar la importància que hi hagi lleis per a l'ordre social

Valorar la impossibilitat d'aconseguir el bé comú si cada persona es comporta egoïstament

Valorar que totes les cultures són dinàmiques i resultat de múltiples fusions i influències

Valorar que tothom té els mateixos drets

Valorar totes les guerres com a resultat i causa de relacions de dominació

2.20. 6è de Primària -Àrea de Valors socials i cívics

Acceptar tant els bons moments com els dolents, entenent que tots dos són part de la vida

Actuar amb coherència

Adquirir una bona regulació emocional

Afrontar i regular els conflictes

Afrontar, regular i acceptar les contradiccions pròpies

Analitzar constructivament les actituds pròpies i les d'altres persones en funció de les seves implicacions

Analitzar de manera crítica els rols i estereotips

Arribar a acords de forma participativa

Comprendre els sentiments i les emocions

Comprendre que qualsevol persona pot patir discriminació en algun moment de la seva vida

Comprendre que la llibertat individual està limitada per la llibertat de la resta de persones

Comprendre que les persones tenen diferents possibilitats de desenvolupament social en funció de la seva disponibilitat de recursos econòmics

Comprendre que som éssers vulnerables

Comprendre què són les cures i reconèixer la divisió sexual de la feina

Comprendre que tots els éssers humans són, en major o menor mesura, dependents

Comprometre amb un repartiment just i equitatiu dels treballs que sostenen la vida

Comunicar-se de manera eficient

Concebre la igualtat en la diversitat

Concebre que coordinant a col·lectiu tenim més capacitat de fer coses

Concebre que molts béns té més sentit que siguin comuns que individuals

Conèixer de quina forma les tecnologies canvien les societats i / o alteren els ecosistemes

Conèixer el sistema dels drets humans

Conèixer la discriminació persistent històrica cap a persones per condició de classe, gènere, nacionalitat, ètnia, capacitat, aspecte físic, orientació sexual i / o identitat de gènere

Conèixer l'estructura de propietat dels mitjans de comunicació i els interessos dels seus propietaris i propietàries

Conèixer la motxilla ecològica de les tecnologies que fem servir

Conèixer la naturalesa no necessàriament negativa del conflicte

Conèixer les desigualtats de renda i de poder en el món presents i històriques

Conèixer les potencialitats del conflicte per al canvi social

Conèixer els estils d'enfrontament al conflicte

Conèixer els mecanismes que fan servir els mitjans de comunicació, especialment la publicitat, per influir

Conèixer els obstacles que solen existir per a una comunicació adequada

Conèixer els procediments i eines que permeten que els països, les comunitats, els centres escolars i les famílies siguin més democràtics

Conèixer per què es pot produir un desnonament

Considerar que els valors s'adquireixen a partir dels nostres hàbits de comportament i per imitació als d'altres persones

Considerar que viure en entorns diversos permet aprendre més

construir comunitat

Construir entorns en què es puguin desenvolupar els valors ecosocials

Contribuir a la creació d'un sentit de pertinença compartit

Desenvolupar habilitats per afrontar situacions de dol i transcendir els canvis i les pèrdues

Desenvolupar habilitats per a treballar des del que ens uneix amb altres persones

Desenvolupar l'assertivitat

Desenvolupar l'autoestima

Desenvolupar l'autonomia des de la interdependència

Desenvolupar la capacitat d'empatitzar amb el dolor dels altres

Desenvolupar la corresponsabilitat

Desenvolupar la creativitat

Desenvolupar l'empatia

Desenvolupar l'equitat

Desenvolupar la flexibilitat i la creativitat

Desenvolupar la identitat pròpia de forma autònoma

Desenvolupar la inclusió

Desenvolupar la intel·ligència vital

Desenvolupar la justícia

Desenvolupar la llibertat

Desenvolupar la solidaritat

Desenvolupar les habilitats socials

Desenvolupar les múltiples intel·ligències

Desenvolupar les principals tasques de cures

Desenvolupar tolerància a la frustració

Desenvolupar una adequada expressió escrita, oral i artística d'arguments i sentiments

Eliminar límits existents perquè la comunicació sigui horitzontal i no basada en jerarquies

Entendre la inclusió com una cosa que té a veure amb totes les persones independentment de les seves capacitats

Entendre la inclusió com la preocupació per la participació tant de persones adultes com d'estudiants

Entendre la inclusió com un procés en el qual s'incrementa la participació de tot el món

Entendre les dificultats de construir una comunitat en entorns en els que canvien els seus integrants

Entendre les raons per les que hi ha gent sense habitatge

Entendre que en diferents contextos són diferents persones les que experimenten barreres per al seu desenvolupament

Entendre que hi ha diferents factors que generen desigualtats

Formular propostes sobre els criteris amb què s'han de repartir els treballs de cures

Gestionar de manera no-violenta dels conflictes

Identificar estereotips i rols de gènere

Identificar la petjada de cures pròpia

Identificar les diferents emocions i les seves manifestacions

Identificar situacions de discriminació per avortar-les

Identificar i reduir els prejudicis que tenim davant d'altres persones

Interioritzar el concepte de límit i les seves implicacions

Fer servir tècniques no violentes de gestió de conflictes

Mantenir una actitud crítica davant la publicitat

Millorar la resiliència personal

Poder avaluar les conseqüències del patriarcat en la vida social, política i econòmica quotidiana

Realitzar una anàlisi crítica de la publicitat i la propaganda

Realitzar una escolta activa

Reconèixer l'equivalència i dignitat de totes les persones més enllà del seu sexe / gènere

Reconèixer les diferències humanes i no posar èmfasi en la uniformitat

Reconèixer les similituds que tenim amb les persones que considerem "diferents" i les diferències amb les que percebem com "similars"

Reconèixer les tècniques de manipulació publicitària

Reconèixer que les accions col·lectives són més potents que les individuals

Relacionar la solidaritat amb cedir, delegar, donar suport i no només compartir

Relacionar seus valors i accions, i emetre judicis quan entren en conflicte

Saber detectar contradiccions en els arguments propis i aliens

Ser conscient de com la vida de la gent en una part del món afecta la resta

Solidaritzar-se amb les persones (i éssers) que ens resulten més properes però també amb les percebudes com més llunyanes

Tenir confiança en les pròpies capacitats i en les col·lectives

Tenir consciència sobre la manera en què els drets de persones i societats depenen de la seva posició en els mercats

Tenir un bon tracte (cura i autocura)

Tenir una actitud crítica amb els mitjans de comunicació

Tenir una relació cordial amb qui interaccionem habitualment percebent la diferència com una cosa normal

Tenir una visió cosmopolita, no eurocèntrica

Valorar com una necessitat bàsica humana la de sociabilitzar

Valorar la capacitat d'influir dels mitjans de comunicació en la població

Valorar la importància d'afrontar i regular els conflictes

Valorar la importància de conservar els ecosistemes i la resta d'éssers vius

Valorar la importància del respecte dels drets aliens

Valorar la impossibilitat d'aconseguir el bé comú si cada persona es comporta egoistament

Valorar les implicacions de la lògica: comprar-lleçar-comprar i el paper de la publicitat

Valorar les tasques de cures

Valorar el que aporta tenir propostes diverses

Valorar els errors com a font d'aprenentatge

Valorar els treballs de cura de la vida com a imprescindibles

Valorar que no es pot aconseguir el bé comú actuant de forma individualista

Valorar que tothom té els mateixos drets

Valorar si l'aplicació dels nostres valors s'ha d'adaptar a diferents circumstàncies